

80% versie

PARTNERVISIE LEEFOMGEVING BERNHEZE 2040

met een doorkijk naar 2050

Hoe 60 partners samenwerken aan
de toekomst van Bernheze

Tevens de omgevingsvisie Bernheze conform de Omgevingswet

Versie 4.1
Datum: 10 mei 2023
Gemeente Bernheze

Inleiding

Hoe een partnervisie en een omgevingsconvenant zorgen voor een gezamenlijke ambitie?

Vanaf het begin van het proces om te komen tot een omgevingsvisie, werken we samen aan een toekomstbestendig Bernheze. Met 'we' bedoelen we de 60 partners die meewerkten aan deze visie. De gemeente is één van deze partners. Het hele proces vanaf medio 2021 tot 2024 werken onze partnerorganisaties, inwoners en ondernemers mee aan het tot stand komen van deze partnervisie op de leefomgeving van Bernheze in 2040 en een omgevingsconvenant.

Partnervisie leefomgeving Bernheze 2040

Op 15 februari 2023 verkenden we tijdens de derde dialoogsessie omgevingsvisie aan vijf thematafels wat we samen willen voor de gemeente Bernheze.. De omgevingsvisie, die voor u ligt, wordt een optelsom van de bijdrage van alle betrokken partners. Zo werken we aan een omgevingsvisie waarbij we overeenstemming hebben over de toekomst van Bernheze en wie wat uitvoert.

De ondertekening van de intentieverklaring door alle deelnemers geeft vertrouwen. Vertrouwen dat we begin 2024 komen tot een gedragen omgevingsvisie waar iedereen naar vermogen aan wil bijdragen, waaronder de gemeentelijke organisatie.

In de omgevingsvisie geven we aan welke toekomst we wenselijk vinden en hoe de initiatieven van onze partners ook een plek kunnen krijgen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan initiatieven van het waterschap, rijkspartijen (bijv. De Regiodeal, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat), provincie, wooncorporaties, boeren en andere ondernemers. Daarnaast werken we aan een breed draagvlak voor de omgevingsvisie bij maatschappelijke organisaties.

Daarom noemen we vanaf heden deze visie de partnervisie leefomgeving Bernheze 2040

Leeswijzer:

Wat is de 80 % versie partnervisie leefomgeving Bernheze?

Wat is een 80 % versie?

Voor u ligt een eerste selectie uit de tussenrapportage "drie toekomstscenario's voor Bernheze in 2040". Deze ruwe selectie noemen we de 80% versie van de partnervisie.

80%, omdat onder andere:

- er verschillende maatschappelijke opgaven nog niet (volledig) voorzien zijn van een antwoord;
- de uitkomsten van de Omgevingseffectrapportage zeer recent in concept beschikbaar zijn gesteld;
- de ambities nog een keer langs de lat gelegd moeten worden van wat het Rijk en de provincie voorschrijven of verwachten voor te schrijven in het kader van de Omgevingswet en welke beleidsvrijheid we dus als gemeente hebben;
- de ambtelijke toetsing nog niet volledig is afgerond, nadat de opbrengst van onze partnerorganisaties in de dialoogsessie van 15 februari is verwerkt. Zowel t.a.v. wat zij zelf willen initiëren als t.a.v. wat zij een wenselijke toekomst vinden
- de separate input van sommige organisaties nog niet geheel is verwerkt

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Hoe is deze selectie tot stand gekomen?

Het bureau Kragten, dat ons ondersteunt bij de omgevingsvisie en een ambtelijk team van de gemeente Bernheze hebben een selectie gemaakt van ambities uit de drie scenario's, waar zij in eerste instantie enthousiast over zijn. Vervolgens is de opbrengst van de dialoogsessie verwerkt tot wat we nu de 80% versie noemen .

Dialoogsessie 15 februari

Doel van de 3^e dialoogsessie was onder meer:

- **Consensus building**
Partnerorganisaties worden gevraagd met elkaar in dialoog te gaan en met gezamenlijke (verbeter) voorstellen voor de 50% versie van de omgevingsvisie te komen.
Alle aanwezige partners hebben de intentieverklaring ondertekend, waarin ze hebben verklaart samen te willen werken aan de omgevingsvisie en het omgevingsconvenant
- **Minimale eisen**
Ophalen van de minimale eisen voor het ondertekenen van de omgevingsvisie en het omgevingsconvenant
- **Agree to disagree**
Toetsen waar het schuurt met de ambities van of tussen de partnerorganisaties (en waar dus bestuurlijke of ambtelijke vervolgactie op nodig is)
- **Comfort**
Voortzetten van de goede samenwerkingsfeer en daarmee de basis versterken van in co creatie werken aan de omgevingsvisie. "hier wil ik als partnerorganisatie bij horen!"

Hoofdstuk 1: Waarom een omgevingsvisie?

1.1 Omgevingswet: veranderingen vragen een nieuwe visie

De Omgevingswet treedt op 1 januari 2024 in werking. Deze wet verplicht elke gemeente een omgevingsvisie op te stellen. De omgevingsvisie is een strategisch beleidsdocument. Het huidige strategische beleidsdocument over de kwaliteit en ontwikkelingen buiten (de fysieke leefomgeving) is de gemeentelijke Structuurvisie 'Structuurvisie Bernheze' uit 2010.

Sinds deze structuurvisie in 2010 is geschreven is het een en ander veranderd. Zo hebben we te maken met een aantal opgaven die destijds niet of nauwelijks de beleidsagenda bepaalden. Denk hierbij aan thema's als klimaatverandering, biodiversiteit, de energietransitie, een CO₂ neutrale samenleving, gezondheid en veiligheid. Trends en ontwikkelingen, die in de structuurvisie benoemd werden hebben zich inmiddels doorgezet of zijn opgelost.

Deze veranderde context én de nieuwe Omgevingswet maken het noodzakelijk om de structuurvisie uit 2010 aan te passen. We vinden het als gemeente bovendien belangrijk om onze visie na een aantal jaar aan te passen aan de veranderde context. Een visie is namelijk geen blauwdruk voor de toekomst, maar een document gericht op ontwikkelingen.

1.2 Omgevingsvisie: een visie in samenhang voor de lange termijn

De Omgevingswet verplicht alle overheidslagen – nationaal, provinciaal en gemeentelijk – een omgevingsvisie op te stellen. De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is vastgesteld in 2020. De Provinciale Omgevingsvisie (POVI) van de Provincie Noord-Brabant is vastgesteld in 2018. Deze wordt ook wel de Brabantse omgevingsvisie genoemd. Nu is het de beurt aan gemeenten om een omgevingsvisie op te stellen. Ook in de gemeente Bernheze werken we hieraan.

Dit nieuwe strategische document is de Omgevingsvisie Bernheze. We kijken vooruit naar het jaar 2040, met een doorkijk naar 2050. Deze visie richt zich op de kwaliteit en ontwikkeling buiten (onze fysieke leefomgeving) voor de lange termijn. De visie gaat over alles dat buiten aanwezig is en kijkt hiernaar in samenhang. Denk hierbij aan de samenhang tussen ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur (wegen, sporen, kanalen, bruggen et cetera), recreatie, landbouw en cultureel erfgoed.

In de omgevingsvisie verkennen we hoe deze verschillende onderdelen zich in de toekomst ontwikkelen. Vervolgens kijken we hoe we deze onderdelen en hun ontwikkelingen op een zo wenselijk mogelijke manier in samenhang met elkaar kunnen ontwikkelen. Het motto van de Omgevingswet 'ruimte voor ontwikkeling', sluit hierbij aan.

1.3 De filosofie voor de omgevingsvisie in Bernheze: de omgevingsvisie voor Bernheze maken we samen!

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

We zien de omgevingsvisie als een belangrijk strategisch document. Een richtinggevend document voor de toekomst van de gemeente Bernheze en haar inwoners en ondernemers. In Bernheze werken we graag samen aan deze toekomst. Een toekomst die leefbaar en veerkrachtig is voor volgende generaties. Samen maken wij dus ook de omgevingsvisie voor Bernheze waarin deze toekomst beschreven is. “Wij” is dus iedereen die meewerkt aan de omgevingsvisie voor Bernheze.

De gemeente Bernheze wil op deze manier laten zien dat we alleen door samen te werken en samen de schouders eronder te zetten we die betere toekomst kunnen bereiken. Inwoners (ook kinderen), ondernemers, medewerkers van overheden, politieke partijen en partnerorganisaties werken aan deze toekomstvisie voor Bernheze.

Dit document is samengesteld uit wat is opgehaald uit bijeenkomsten waar iedereen aan heeft bijgedragen. Daarmee is dit document van iedereen, en is iedereen onderdeel van die “wij”.

In 2021 verzamelden we al onze dromen, ambities en ideeën in het inspiratiedocument omgevingsvisie Bernheze. Wat we in het inspiratiedocument verzamelden vormde de input voor drie toekomstbeelden voor 2040. Deze toekomstbeelden noemen we ook wel toekomstscenario's. Deze toekomstscenario's staan beschreven in het gelijknamige rapport 'Drie toekomstscenario's voor Bernheze in 2040'. Die toekomstbeelden en de reacties hierop gebruiken we om tot één omgevingsvisie te komen.

Deze ene omgevingsvisie die we samen omarmen beschrijven we in dit document. Het document dat voor u ligt. Een omgevingsvisie, waar we allemaal voor willen tekenen. Allemaal, want het is niet aan de overheid om de toekomst alleen te bepalen. De beste toekomst bereiken we door samen te werken.

2. Omgevingsconvenant en governance

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe de omgevingsvisie tot stand is gekomen en hoe de governance eruit ziet.

Waarom een omgevingsvisie?

‘Een omgevingsvisie is de integrale langetermijnvisie van een bestuursorgaan voor de hele fysieke leefomgeving en haar grondgebied.’ Voor Bernheze is dit de eerste keer dat we een integrale visie maken. Dat is ook nodig, omdat de druk op de openbare ruimte steeds groter wordt. Dan kun je niet meer volstaan met een optelsom van sectorale ambities. Je moet integraal, samen met elkaar, aan de slag.

De omgevingsvisie is, onder de Omgevingswet, ook een verplicht instrument voor het Rijk, provincies en gemeenten. Het Rijk maakt een nationale omgevingsvisie, de provincie een provinciale omgevingsvisie en de gemeente een gemeentelijke omgevingsvisie. De fysieke leefomgeving houdt niet op bij de grens en bevoegdheid van een gemeente, waterschap of provincie. De verantwoordelijkheden en omgevingsvisies van andere bestuursorganen maken daarmee deel uit van de context van de zelf op te stellen omgevingsvisie. Goede samenwerking, afstemming en verbinding is dus van groot belang.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

De omgevingsvisie is vormvrij, maar moet wel elektronisch raadpleegbaar zijn en voldoen aan de publicatiestandaarden in het digitale stelsel (DSO). Afhankelijk van ambities, tijdhorizon en thematiek kan daar op eigen wijze inhoud aan worden gegeven' (VNG).

Inhoudelijke scope van de omgevingsvisie

Het nieuwe omgevingsbeleid stelt dat de rol van de overheid op het gebied van de fysieke leefomgeving verandert. Hier is een veel prominentere rol weggelegd voor de samenwerking en het vertrouwen tussen overheid, inwoners en organisaties. Een integrale benadering van de fysieke leefomgeving leidt tot passende en duurzame oplossingen. De Omgevingswet heeft daarom als uitgangspunt dat er meer flexibiliteit moet zijn.

De omgevingsvisie werkt volgens de instructies van de nieuwe Omgevingswet. Dat blijkt uit de brede scope van de omgevingsvisie, die gericht is op de hele fysieke leefomgeving en daarbij behorende integraliteit van opgaven en ambities. We kunnen daarmee stellen dat de scope met de komst van de Omgevingswet en daarbij behorende instrumenten is veranderd van slechts Ruimtelijke Ordening naar de gehele fysieke leefomgeving. Niet alleen ruimtelijke aspecten zijn meer onderdeel van het beleid, maar ook onderdelen met andere componenten, zoals water, milieuaspecten en gezondheid zijn onderdeel van de omgevingsvisie.

In Bernheze kiezen we voor vijf thema's, welke passen bij de scope van de omgevingsvisie in brede zin. De volgorde geeft het belang aan dat we met de partners hebben bepaald:

1. Gezonde leefomgeving
2. Leefbare kernen
3. Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit
4. Vitale en duurzame landbouw en economie
5. Landschap en erfgoed

We hanteren in onze omgevingsvisie een planhorizon van 2040, met een doorkijk naar 2050.

De toekomst van Bernheze maken we samen

De omgevingsvisie Bernheze is een product van iedereen die heeft meegewerkt aan het ontwikkelen van deze omgevingsvisie. Elke partner, inwoner en ondernemer draagt immers bij aan de toekomst van Bernheze vanuit zijn/haar/hun rol en mogelijkheden. De gemeente Bernheze is één van deze partners.

Proces tot nu toe

De gemeenteraad heeft het college van B&W opgedragen een omgevingsvisie MET al deze partners te maken en afspraken te maken hoe we samen verantwoordelijk worden voor deze toekomst.

De gemeenteraad van Bernheze is degene die conform de Omgevingswet de omgevingsvisie vaststelt en zo toetst of ook aan deze opdracht is voldaan.

Alle sleutelpartners die zich committeren aan de ambities die in deze visie staan zijn ook gevraagd welke rol en bijdrage zij willen leveren bij het realiseren van de ambities. Immers we zijn van elkaar afhankelijk hoe snel we de ambities voor 2040 realiseren.

Ruwe opbrengst dialoogsessies met partners op 15 februari 2023

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

De dialogosessies zijn constructief verlopen en hebben tot het ondertekenen van een intentieverklaring geleid. Alle partners voelen zich erg betrokken bij de omgevingsvisie van Bernheze en zijn voornemens om alle inspanningen te leveren om de visie voor Bernheze te laten slagen.

Sturing en governance

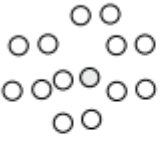
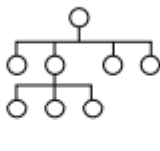

Het is belangrijk dat we als gemeente een sturingsstijl kiezen. Deze sturingsstijl bestaat uit enerzijds de overheidsrol die we kiezen (reguleren, samenwerken of ondersteunen), plus een instrumentenmix (geld, juridisch, communicatie) (IPLO). Deze nemen we op in deze omgevingsvisie. Door de (participatie-)processen die we reeds in gang hebben gezet en uit hebben gevoerd, kan het niet anders zijn dan dat onze overheidsrol zich typeert als die van 'samenwerken'.

	Samenwerkende overheidsrol
Communicatieve instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Experiment - Gesprekstafel - Gebiedsvisie - Participatie - Denktank
Financieel-economische instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Maatschappelijk fonds - Lening - Publiek-private samenwerking - Eigendom van grond en gebouwen
Juridische instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Omgevingsplan - Bestuursovereenkomst - Publiek-private overeenkomst - Green Deal - Convenant - Concessie

Networkgovernance

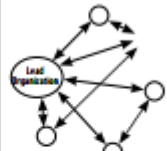

Zoals al eerder gesteld, is de omgevingsvisie een product van iedereen die eraan heeft meegewerkt. Dit gaat van partners, naar inwoners, tot ondernemers en de rol die zij daarin pakken. In de omgevingsvisie legt de gemeente haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor lange termijn vast. De wetgever heeft vastgelegd dat in de omgevingsvisie moet staan hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen betrokken zijn. In Bernheze hebben we deze aanpak goed vormgegeven en hebben we veel actoren betrokken. De governance-structuur die we daarmee impliciet hebben gekozen is die van een **netwerk**.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Governancevorm/-institutie	Markt	Organisatie	Samenwerkingsrelatie	Netwerk
Visualisatie				
Principe	Prijsmechanisme	Hiërarchie	Toegang tot middelen en reductie van onzekerheid	Samenwerkend gedrag en even bezorgd over het succes van de anderen als over het eigen succes

Naar: Kenis en Provan (2008).

Om verder te verdiepen in netwerken, onderscheiden Provan en Kenis (2007) een drietal vormen van netwerk governance. Het zelfregulerende netwerk, het leiderorganisatie netwerk en een netwerk administratieve organisatie.

Netwerk governance	Zelfregulerend netwerk	Leiderorganisatie-netwerk	Netwerk administratieve organisatie (nao)
Visualisatie			
Principe	Geen administratieve entiteit, participatie in netwerkmanagement door alle partijen	Administratieve entiteit (en netwerkmanager) is een belangrijke netwerkpartij die ook een rol heeft in het primaire proces	Een toegewezen en aparte entiteit is gecreëerd om het netwerk te managen

De netwerksamenwerking en governancestructuur die gelieerd is aan de omgevingsvisie van Bernheze, typeert zich het beste als een **leiderorganisatie-netwerk**. De gemeente is leider van de netwerkorganisatie. De gemeente draagt zorg voor het proces, zodat de gezamenlijke doelen van het netwerk worden behaald. De gemeente faciliteert en regisseert.

Tegelijkertijd draagt de gemeente verantwoordelijkheid voor een aantal collectieve belangen, in het bijzonder daar waar geen andere partij zich als belanghebbende aandient. Je kunt dan denken aan bijvoorbeeld afvalwater, infrastructuur en schone lucht. Daarnaast is de gemeente degene die de juridische kaders (omgevingsplan) bepaalt op basis van de ambities in de gezamenlijke omgevingsvisie.

Rollen van (sleutel)partijen

Niet alleen de gemeente gaat werken volgens de Omgevingswet. Ook Rijkspartijen, provincies en waterschappen zijn als overheden gebonden aan deze wet. Het Rijk heeft de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) vastgesteld en gepubliceerd. Ook de provincie Noord-Brabant heeft een eigen omgevingsvisie en omgevingsverordening gepubliceerd. Bovendien moeten provincies aanvragen en meldingen uit het Omgevingsloket kunnen ontvangen en behandelen. Waterschappen

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

moeten een projectbesluit kunnen vaststellen en meldingen uit het Omgevingsloket kunnen ontvangen en behandelen (IPLO).

Deze bovenstaande partijen hebben wettelijke taken in relatie tot de Omgevingswet en daarmee samenhangende instrumenten. Andere partijen hebben deze wettelijke taken niet, maar moeten wel betrokken worden bij het opstellen van de omgevingsvisie. De partijen die hierin echt onmisbaar zijn voor de omgevingsvisie van Bernheze hebben wij sleutelpartijen genoemd.

We gaan in kaart brengen welke rol alle sleutelpartijen vervullen in het netwerk en welke taken zij op zich nemen. In netwerken hebben actoren diverse rollen, namelijk die van participant, die van netwerkleider of van coalitieleider. 'De rol van participant draait om het vertegenwoordigen van een organisatie of achterban in het netwerk. Wij noemen de mensen die zo'n rol innemen ook wel grenswerkers, omdat ze opereren op de grens van de eigen organisatie en het netwerk. [...] Een netwerkleider is bezig met vele activiteiten die gericht zijn op de samenhang in het netwerk. Een netwerkleider is niet de baas, maar wel degene die de boel bij elkaar houdt en waar nodig stuurt. De netwerkleider moet het vertrouwen hebben van de andere partijen dat hij het netwerk – en niet zijn eigen organisatie – voorop stelt. [...] De coalitieleider is degene die een coalitie binnen het netwerk leidt. Hier komen twee rollen bij elkaar: die van projectmanager en die van coalitieleider. De coalitie zal altijd bestaan uit mensen die vanuit verschillende organisaties komen en iets willen bereiken en daarmee hun eigen belangen willen behartigen door mee te werken aan een opgave. Je werkt toe naar een bepaald resultaat volgend op de gezamenlijke ambitie van alle deelnemers. Dat maakt dat een coalitieleider veel meer stuurt dan een regisseur' (Boommanagement, 2018).

Voor de rol van de partners in het netwerk, gebruiken we ook de factor C-methode. Dit gaat over functionele rollen in het netwerk. Welke invloed hebben partijen in het netwerk? Deze rollen bestaan uit meebepalen, meewerken, meedenken en meeweten. Zie de bijlage voor een overzicht van betrokken partners.

Omgevingsconvenant: festival van de toekomst

Tijdens de dialoogsessies van 15 februari is, met de ondertekening van de intentieverklaring, de eerste stap gezet naar een omgevingsconvenant. Deze willen we begin 2024, met een festival van de toekomst, gaan ondertekenen. Met het omgevingsconvenant wordt door alle deelnemende partijen de omgevingsvisie en het belang hiervan onderschreven. Alle partijen zetten zich in voor de uitvoering van het convenant in de rollen die zij kunnen en willen pakken. Aan het omgevingsconvenant is een inspanningsverplichting verbonden met betrekking tot omgevingsprogramma's waarin we afspreken wie wat doet. Bijvoorbeeld: wie betaalt, wie faciliteert, wie de monitoring doet en hoe de juridische kaders er uit komen te zien.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

3. Realisatiestrategie

Hoe gaan we na het vaststellen van de partnervisie en het omgevingsconvenant samen realiseren?

Met het vaststellen van de partnervisie en het omgevingsconvenant begint het echte werk pas. Dit doen we langs verschillende sporen:

1. Omgevingsplan

In het omgevingsplan legt de gemeente de juridische kaders vast op basis van de partnervisie. Dit doen we stap voor stap. Deze juridische kaders zijn bindend voor inwoners, ondernemers en andere initiatiefnemers. De gemeente werkt het 'ja-mits' principe hierin uit.

Omdat we samen werken met provincie en waterschap aan de realisatie van de partnervisie, verwachten we dat zij ook hun kaders aanpassen.

2. Verleiden

In Bernheze kiezen we er voor om mensen te verleiden het goede te kiezen. Alleen wanneer het echt nodig is gebruiken we juridische kaders in het omgevingsplan.

Dat verleiden doen we met vier sporen:

a. Met geld

Met subsidies en andere financiële prikkels geven we initiatiefnemers en inwoners een extra duwtje in de rug om te kiezen voor de ambities uit de partnervisie. De overheidspartners zoals de EU, het rijk, de provincie, het waterschap en de gemeente maken de ambities uit deze partnervisie eerder mogelijk. Maar daarnaast zijn er ook andere fondsen die initiatieven ondersteunen die bijdragen aan de ambities.

b. Grondposities

Inzetten van grondpositie van overheden voor het realiseren van de ambities uit de partnervisie

c. Communicatie

Door informatie en kennis te delen over de belangrijke opgaven uit deze partnervisie en de praktische oplossingsrichtingen, kunnen onze inwoners, ondernemers en partnerorganisaties andere en betere keuzes maken.

d. Partnerdeals

Partners, waaronder de gemeente kunnen met elkaar een packagedeal sluiten om zowel de ambities uit de partnervisie te realiseren als de ambities van inwoners en ondernemers.

3. Monitoring en evaluatie

Niet alleen het opstellen van de omgevingsvisie vraagt tijd en aandacht, maar ook het vervolg ervan. De omgevingsvisie is een continu proces en past binnen de beleidscyclus. Monitoringsinformatie en evaluatie kan daarom aanleiding zijn om de omgevingsvisie bij te stellen. We worden als het ware gedwongen om vooruit te kijken en de haalbaarheid van onze visie te bepalen. Monitoring en evaluatie zijn belangrijke instrumenten om onze leefomgeving continu te verbeteren. Bij de Omgevingswet is dit proces echt nodig.

4. Vierjarige cyclus

We gaan aan de slag met een vierjarige cyclus, waarin we het monitoren, evalueren, herijken en aanpassen elke vier jaar organiseren. De ambities uit onze omgevingsvisie werken door in alle andere acties van de gemeente, zoals het omgevingsplan, programma's en vergunningverlening. Maar dat geldt ook voor de andere partners. De omgevingsvisie werkt door in hun bedrijfsvoering of planning. Omdat de Omgevingswet iedereen ruimte geeft voor initiatieven in de leefomgeving, is de

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

gemeente niet meer alleen aan zet. Monitoring is een instrument om te toetsen of we de gezamenlijke doelen en ambities uit de omgevingsvisie dichterbij brengen.

De omgevingsvisie/partnervisie is na vaststelling het afwegingskader en bepaalt of we ontwikkelingen wenselijk vinden.

We stellen, zoals eerder geschreven, een vierjarige cyclus voor. We monitoren voortdurend, evalueren vierjaarlijks, waarna we kunnen herijken en aanpassen. De omgevingsvisie is dynamisch en onderhevig aan maatschappelijke veranderingen. Het beste moment daarvoor lijkt ons binnen een jaar na de gemeenteraadsverkiezingen. Dit betekent dat we in 2025 de evaluatie af moeten hebben en in 2026 het proces starten om samen te herijken of de ambities uit de partnervisie willen aanpassen.

5. Omgevingsprogramma's als instrument

Een omgevingsprogramma is een flexibel instrument uit de omgevingswet dat de overheid kan toepassen in verschillende fasen van de beleidscyclus. Het instrument is een beleidsdocument, net als de omgevingsvisie zelf. Een programma omvat maatregelen en is zelfbindend voor het bestuursorgaan dat het vaststelt. Een programma is, anders dan een omgevingsplan, niet direct bindend voor derden, tenzij we dat met hen afspreken.

Het instrument leent zich voor beleidsdoorwerking in de beleidscyclus van de Omgevingswet en kan daarnaast ook worden ingezet bij beleidsontwikkeling en uitvoering. Als de het college van B&W van de gemeente een programma opstelt, dan moeten ze motiveren hoe de samenleving en andere bestuursorganen betrokken zijn geweest bij de voorbereiding. Er zijn verschillende methodes om een programma op te stellen. In Bernheze denken we aan zowel gebiedsgerichte programma's als thematische programma's.

Programma's voor gebieden en dorpskernen

Het college van B&W kan ervoor kiezen om samen met de betrokken partners per gebied of dorpskern een integraal omgevingsprogramma op te stellen. Dit houdt in dat het college samen met partners kijkt naar de individuele kwaliteiten en behoefte van de gebieden of kernen en deze relateren aan de keuzes die we in de omgevingsvisie hebben gemaakt. Je kunt dan denken aan:

- Hooge Vorssel en andere delen van de Peelhorst
- Beekdallandschap Aa en Leijgraaf
- Per dorpskern inclusief de kernranden

Programma's voor thema's

Het college B&W kan er ook voor kiezen om samen met partners voor een onderwerp uit de omgevingsvisie een programma op te stellen. Het resultaat hiervan is dat ze nadrukkelijk verbindingen en dwarsverbanden moeten gaan leggen. Gedacht kan worden aan:

- Bouwen en wonen
- Groene gezonde structuren
- Mobiliteit en infrastructuur
- Water en riolering

4. De omgevingsvisie van Bernheze

Voor het opstellen van de omgevingsvisie zien we vijf belangrijke thema's die we komende jaren nadrukkelijk aandacht willen geven. Deze thema's, namelijk gezonde leefomgeving, leefbare kernen, klimaat en biodiversiteit en landbouw en economie, formuleerden we op basis van de input die we tijdens de eerste dialogosessie ontvingen. Deze input is in het inspiratiedocument verzameld op basis van de thema's

Op basis van landschappelijke kenmerken verdelen we de gemeente Bernheze in drie deelgebieden (de peelhorst, de dekzandgronden en het beekdal).

4.1 Leidende principes

van de partnervisie leefomgeving Bernheze 2040

uitgewerkt in kenmerken per deelgebied

Met deze thema's en de uitwerking ervan staan we voor de global goals¹ en werken we actief aan het bereiken van een brede welvaart² in Bernheze.

LEIDENDE PRINCIPES /THEMA	Peelhorst <i>Oostelijk van de Peelrandbreuk</i>	Dekzand <i>Middengebied</i>	Beekdallandschap Aa en Leijgraaf <i>Zuidelijk gebied</i>
Gezonde leefomgeving <i>Gezondheid en zorg in de groen-blauwe leefomgeving is voor iedereen bereikbaar en aantrekkelijk. De Groene-Gezonde-Structuur (GGS) is het meeste dominante concept.</i>	Bereikbaar, veilig en toegankelijk per fiets en wandelen Schoon, stil en natuurlijk Natuurinclusief voedsel Zorg in het groen	Bereikbaar, veilig en toegankelijk per fiets en wandelen Aantrekkelijk landschap met houtwallen, zandwegen, natuurlijke perceelsranden & waterlopen Zorg bij de boer	Bereikbaar, veilig en toegankelijk per fiets en wandelen Schoon, stil en natuurlijk Natuurinclusief voedsel Zorg in het groen
Leefbare Kernen <i>Meer ruimte voor langzaam verkeer, groen-blauw, circulair, ondernemend centrum, natuur- en</i>	Vasthouden van water, circulair, klimaat- en natuurinclusief bouwen en revitaliseren van	Vasthouden van water, circulair, klimaat- en natuurinclusief bouwen en revitaliseren van wijken. Prioriteit aan	Vasthouden van water, circulair, klimaat- en natuurinclusief bouwen en revitaliseren van wijken. Prioriteit aan wandelen en fietsen in

¹ [Home - SDG Nederland](#)

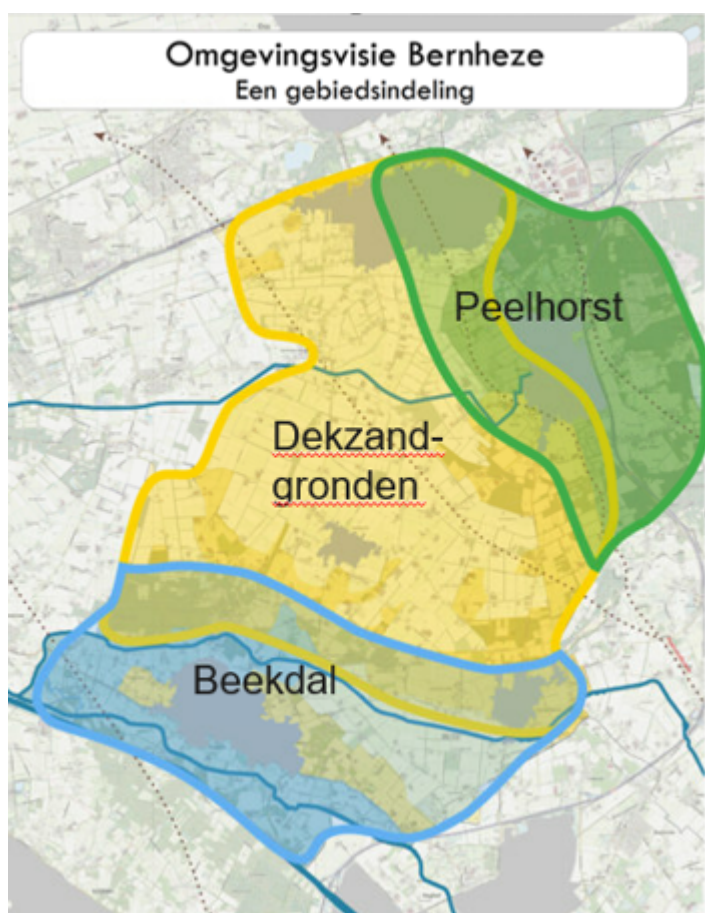
² [Brede welvaart: het CPB voorbij het bbp](#)

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

LEIDENDE PRINCIPES /THEMA	Peelhorst <i>Oostelijk van de Peelrandbreuk</i>	Dekzand <i>Middengebied</i>	Beekdallandschap Aa en Leijgraaf <i>Zuidelijk gebied</i>
<i>klimaat-inclusief, toekomstbestendig wonen,</i>	wijken. Prioriteit aan wandelen en fietsen in mn de GGS. Doorgaand verkeer ontmoedigen, alleen elektrisch/H2 vrachtverkeer	wandelen en fietsen in mn de GGS. Doorgaand verkeer ontmoedigen, alleen elektrisch/H2 vrachtverkeer	mn de GGS. Doorgaand verkeer ontmoedigen, alleen elektrisch/H2 vrachtverkeer
Klimaat en biodiversiteit <i>Bodem en water sturend en meer ruimte voor herstel biodiversiteit</i>	Waterpeil tussen de 35 – 50 cm omhoog en vasthouden, naald omvormen naar natuurlijk loofbos, natuurinclusieve landbouw en nieuwe gemengde productiebossen of andere biobased grondstoffen. Geen wind- of zonneparken of gebouwen in het buitengebied. Onderdeel van het natuurgebied de Maashorst	Waterpeil 20 cm omhoog en vasthouden, waterberging, meanderen en natuuroevers rondom de hoofdwatgangen, landschap en biodiversiteit beschermen en in perceelsranden en in de GGS versterken.	Waterpeil 10 cm omhoog en vasthouden, moerasbos en andere natuurlijke terreinen ontwikkelen. Natuurinclusieve landbouw. Herstel loop van de beken, meer meanderen en overstromingsgebieden. Geen wind-of zonneparken of gebouwen in het buitengebied.
Landbouw en economie <i>Innovatieve landbouw & ondernemers en levendige dorpscentra</i>	Natuurinclusieve landbouw en nieuwe verdienmodellen voor bijv. dag- en verblijfsrecreatie, hout en andere biobased grondstoffen. Dorpskernen levendig centrum met horeca en winkels.	Toplocatie voor productie van voedsel en biobased grondstoffen. Grotere bouwblokken. Nieuwe verdienmodellen. Innovaties als oplossing voor schadelijke neveneffecten. Geen nieuwe bedrijfsterreinen. Plek waar we boeren naar verplaatsen uit de twee andere	Natuurinclusieve landbouw en nieuwe verdienmodellen voor bijv. dag- en verblijfsrecreatie, waterberging en natuurbeheer. Dorpskernen levendig centrum met horeca en winkels.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

LEIDENDE PRINCIPES /THEMA	Peelhorst <i>Oostelijk van de Peelrandbreuk</i>	Dekzand <i>Middengebied</i>	Beekdallandschap Aa en Leijgraaf <i>Zuidelijk gebied</i>
		deelgebieden	
Landschap en erfgoed <i>Beschermen, herstellen en meekoppelen met nieuwe ontwikkelingen. Beleefbaar en toegankelijk landschap</i>	Breuklijn en wijstgronden herstellen, beleefbaar maken, vindplaats Bronsschat,	Houtwallen en zandwegen, rivierkommen	Historische gebouwen en bijbehorende landerijen en cultuurhistorische structuren

3.1 Beschrijving van de omgevingsvisie per thema

Wat is de opzet per thema

De opbouw per thema ziet er als volgt uit:

Thema

Richting gevende tekst (hoofddoel)

+ Toelichting op opgave die we zien (waarom)

Richtinggevend subdoel (hoe)

- **Wat stellen we voor/ waar zetten we op in (wat)**
  - Voorbeelden/kansen/mogelijkheden
  - Ter illustratie
  - .....
  - \

Thema: gezonde leefomgeving

Onze leefomgeving bevordert onze gezondheid, voor alle leeftijden.

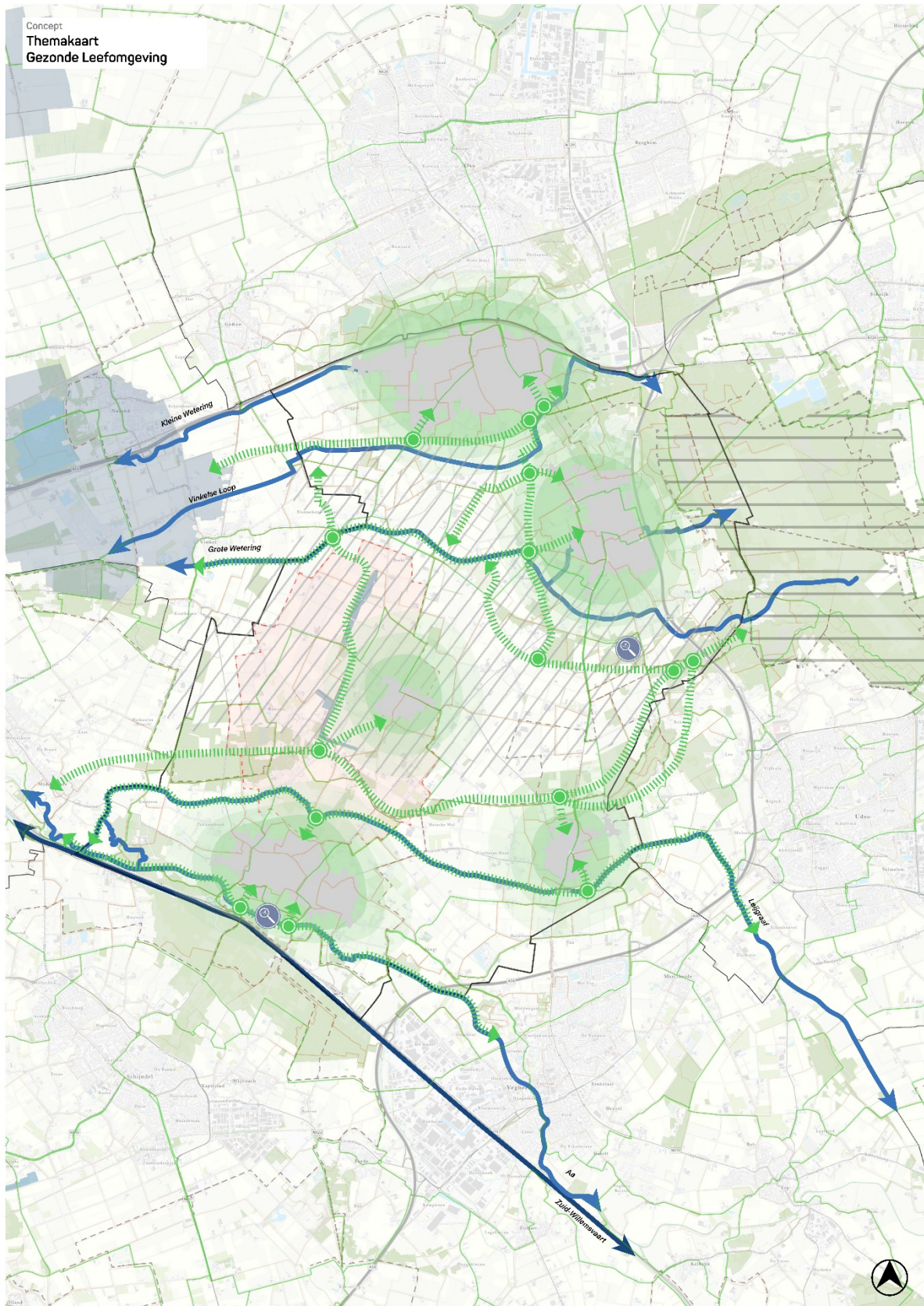
Gezondheid krijgt steeds meer aandacht; zowel de gezondheidsrisico's als het welbevinden van mensen. Je kunt dan denken aan blootstelling aan lichaamsvreemde stoffen in de lucht, het oppervlaktewater en de bodem, in ons eten en drinkwater. We zien gelukkig de laatste jaren de uitstoot van sommige stoffen in de lucht die schadelijk zijn voor onze eigen gezondheid afnemen. Tegelijkertijd zien we veel verleidingen die leiden tot een inactieve leefstijl, ongezonde (eet)gewoonten, eenzaamheid, armoede en mentale problemen. Verschillen tussen buurten zijn groot. Dat willen we anders. Daarom gaan we de leefomgeving zodanig inrichten en beheren dat het bijdraagt aan de positieve en brede gezondheid. Positieve en brede gezondheid richt zich met name op preventie en kijkt naar de gezondheidsbeleving van onze inwoners. We kijken naar wat onze inwoners wél kunnen in plaats van wat ze niet kunnen en bieden ze handvatten om gezond te kunnen leven.

Beweegnorm | In 2020 haalde 62% van de Nederlanders de Nederlandse norm van gezond bewegen. De verwachting is dat dit in 2040 68% is. (Feit/trend)

Overgewicht | Van de volwassenen heeft meer dan de helft overgewicht. De verwachting is dat dit toeneemt en in 2040 9,1 miljoen mensen in Nederland overgewicht hebben. (Feit/trend)

Aantal gezonde levensjaren | De provincie zet erop in dat iedereen in 2030 drie gezonde levensjaren erbij krijgt. (Provincie Noord-Brabant, Beleidskader gezondheid 2021-2030, 19 mei 2021). (Beleidsdoel)

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

CONCEPT

Gezonde leefomgeving

Themakaart Omgevingsvisie Bernheze

 Netuurnetwerk Brabant

 Waterlopen

We verminderen externe gezondheidsrisico's

 Zone rondom de kernen van 1 kilometer breed ten behoeve van de luchtkwaliteit, zo'nose, geur en geluidsoverlast. Hierbinnen liggen tevens de zoekgebieden voor groot groen.

 Waterwingebied

 Grondwaterbeschermingsgebied

 Boringsvrije zone

We realiseren groene gezonde structuren

 Groene gezonde structuren

 Knooppunt tussen groene gezonde structuren

 Regionaal fietnetwerk

 Regionaal wandelnetwerk

 Ruiterpaden

 Zoekgebied voor de realisatie van zwemwater

We creëren plekken om tot rust te komen

 Donkere gebieden

 Stiltegebieden

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

We verminderen externe gezondheidsrisico's

Uit berekeningen van het RIVM voor het in 2020 afgesloten Schone Lucht Akkoord (SLA) blijkt dat ongeveer 7.500 vroegtijdige sterfgevallen aan fijnstof zijn toe te schrijven. De landbouwsector is betrokken bij (ruim) de helft van de fijnstofconcentraties in Nederland.

Het Programma Landelijk Gebied (NPLG) richt zich specifiek op de transitie in het landelijk gebied en het landgebruik, met de landbouw als grootste landgebruiker. Dat heeft alles te maken met synergie: maatregelen en doelen rondom landbouw en landgebruik moeten in samenhang worden opgepakt. Slim gekozen maatregelen dragen bij aan het oplossen van meerdere vraagstukken. Het NPLG benadrukt dat de transitie veel maatschappelijke belangen dient, zoals de gezondheid van mensen en het belang van schone lucht. In het NPLG zijn daarom ook meekoppelende structurerende keuzes opgenomen die gaan over het verbeteren van de gezondheid voor omwonenden, verminderen van risico's op verspreiding dierziekten en zoönosen, en de vermindering van fijnstof en geurhinder.

De KaderRichtlijn Water (KRW) van de EU gaan we uiterlijk 2027 voor de KRW wateren (Aa, Leijgraaf, Grote & Kleine Wetering) uitvoeren (zie kaartje en normen in bijlage XX)

In Bernheze werken we samen aan de volgende doelen:

- We voldoen aan de normen voor schone lucht, - bodem en -water en voor geluid- en geurhinder, voor zover de bronnen binnen de gemeente liggen en we invloed hebben.
  - We zetten in op een schone lucht en halen het Schone Lucht Akkoord in 2040 voor 100%. Hetzelfde geldt voor geur- en geluidsoverlast. We meten dat en rapporteren daarover.
  - We zetten in op een goede bodem- en waterkwaliteit. De waterkwaliteit in sloten, beken en ander oppervlakte water voldoet in 2030 aan de normen, zoals de KRW.
- Met grootschalige agrarische activiteit met dieren is reductie van het risico van ziektes van dier op mens nodig.
  - Met behulp van onder anderen technische innovaties minimaliseren we zoönose en andere ziekteverwekkers als gevolg van agrarische activiteiten.
  - Intensieve veehouderij in de nabijheid van de dorpskernen faseren we uit. Uitbreiding is in deze zone niet meer mogelijk, op basis van provinciaal beleid.
- Onze beken en waterlopen zien we graag schoner doordat we minder en uiteindelijk geen overstorten uit het riool in het oppervlaktewater na een forse regenbui hebben.

We realiseren groene gezonde structuren (GGS)

Wat is een groene gezonde structuur (GGS)?

Principe

Het concept van een groene gezonde structuur is gebaseerd op het principe dat elk huis een aansluiting heeft op een netwerk van aantrekkelijke groen-blaue structuren. Te vergelijken met een aansluiting op het drinkwater- of elektriciteitsnetwerk. Vanuit je huis kom je te voet of fietsend in het groene netwerk snel in een groene gezonde omgeving. De kralen aan de ketting van lintvormige groene of blauwe lijnvormige landschapselementen bestaan uit parken en plantsoenen, buitenspeelreinen en groen-blaue schoolpleinen, beken, waterlopen, wadi's en overstromingsgebieden, bloemrijke perceelranden, kernranden, natuurinclusieve en biologische landbouw, sportvelden, bos- en natuurgebieden, cultuurhistorische kenmerken, zandwegen en houtwallen.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

De groene-gezonde-structuren zijn niet alleen voor de mens. Door de inrichting en het beheer klimaat- en natuurinclusief te maken vormen ze ook een netwerk voor flora en fauna en zijn het plaatsen waar we water vasthouden en CO2 vastleggen.

Doel

Het doel van een groene en gezonde structuur is om functies en activiteiten zo veel mogelijk te combineren en met elkaar te verbinden en zo met de ruimtedruk slim om te gaan.

Door een aantrekkelijke GGS willen we onze inwoners verleiden gezonder te gaan leven, door meer te wandelen, te fietsen en te sporten en gezond voedsel, direct bij de boer of in een bijv. een voedselbos te kopen. Roken en ander ongezond gedrag willen natuurlijk ontmoedigen in de GGS.

De doelen die we willen combineren zijn, positieve gezondheid, bewegen, bereikbaar groen-blauw, ontmoeten, gezonde voeding, biodiversiteit, cultuurhistorie, landschappelijke kwaliteit, landart, klimaatadaptatie, CO2 vastleggen, circulair, schone lucht, bodem en water, bereikbare bos- en natuurgebieden, inclusief toegankelijk,

Dorpskernen

In de dorpskernen en op bedrijfsterreinen gaan we het fiets en wandelnetwerk combineren met aantrekkelijk groen en blauw voor mens en natuur. We gebruiken transitie als nieuwbouw, herinrichting van buurten, renovatie en (grootschalig) onderhoud om de GGS te versterken. Dit is met name het openbaar groen, waarvoor in 2024 in het Groenstructuurplan van de gemeente de uitwerking van de GGS volgt. Maar we vragen inwoners en ondernemers ook op hun eigen terrein bij te dragen aan aantrekkelijk groen, meer biodiversiteit en klimaatadaptieve maatregelen, bijv. door minder steen en harde schuttingen te gebruiken en het gebouw en het groen natuurinclusief in te richten. Waar mogelijk nemen we groen-blauwe schoolpleinen, historische gebouwen en sportvelden op in de GGS in de dorpskernen.

In het buitengebied

In het buitengebied is het netwerk van recreatieve paden, beken en waterlopen en groene lijnelementen (lanen, houtwallen en bloemrijke bermen en perceelranden) de ketting. Daaraan koppelen we o.m.

- de bestaande en nieuwe bos- en natuurgebieden
- natuurvriendelijke oevers, waterbergingen, zwemvijvers
- natuurinclusieve en biologische voedselproductie
- cultuurhistorische elementen en gebouwen

Grondeigenaren als Staatsbosbeheer, het Waterschap Aa en Maas, Brabants Landschap, Brabant Water, de gemeente Bernheze, Kasteel Heeswijk en ondernemers en particulieren nodigen we uit mee te werken aan een programma onder de Omgevingswet om de GGS tot stand te brengen en hierover tot een uniforme communicatie in de routeaanduiding en beeldmerk te komen.

In het programma onder de Omgevingswet voor infrastructuur en mobiliteit werken we uit hoe we fietsen en wandelen aantrekkelijk en veilig maken in de GGS.

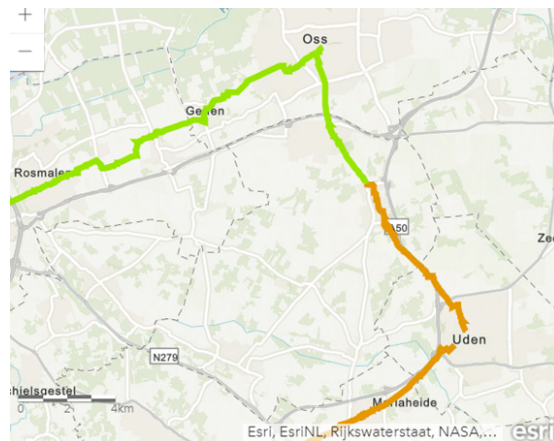
- In het kader van preventie en positieve gezondheid werken we aan gezondheidsbevordering door te bewegen in een gezonde natuurlijke omgeving. Dit doen we met groene gezonde structuren, zoals deze op de kaart **xxx** indicatief is uitgewerkt. In deze groene gezonde structuren maken we het voor mensen aantrekkelijk om te genieten, te zijn, gezond te eten en te bewegen. Zo werken we aan veerkrachtige mensen en kunnen onze inwoners vitaal ouder worden. In deze structuren bevorderen we de biodiversiteit en richten we deze klimaatadaptief in. We verbinden deze structuren met de landelijke groen-blauwe-dooradering [Updates | Deltaplan Biodiversiteitsherstel \(samenvoerbiodiversiteit.nl\)](https://updates.deltaplan.nl/biodiversiteitsherstel) .

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- In de kernen en op bedrijventerreinen verleiden we inwoners en werknemers graag tot ommetjes via deze groene gezonde structuren. Zeker in de kernen zetten we deze 'groene' ommetjes strategisch en klimaatadaptief in, zodat deze ook bijdragen aan de reductie van hittestress.
- Belangrijke routes (ook tussen kernen en het buitengebied) voor recreanten en woon-werk/-schoolverkeer in de regio versterken we met groen.
- We richten de groene structuren aantrekkelijk in en maken zoveel mogelijk gebruik van (bestaande) natuurlijke aanleidingen, zoals de Aa en andere waterlopen, tenzij de kwetsbare natuur dergelijke verstoring niet mogelijk maakt.
- We ontwikkelen nieuwe groot groengebieden nabij de kernen als onderdeel van de GGS
- In de groene gezonde structuur staat gezondheid voorop, dat betekent dat we bijvoorbeeld roken of overlast (harde muziek) ontmoedigen en straatafval gescheiden inzamelen.
Op deze manier werken we ook lokaal aan het landelijke doel dat in 2040 geen enkel kind meer begint met roken.
- De (buiten)locaties van sporten leveren een bijdrage aan andere maatschappelijke opgaven als klimaat, biodiversiteit, rookvrije generatie en de gezonde sportkantine.
- Eveneens zetten we in op een goede bereikbaarheid van sportvoorzieningen voor iedere doelgroep.
- De groene gezonde structuren richten we ook als natuurlijke biodiversiteitsrijke verbindingen van dorpskern met het buitengebied in, bijvoorbeeld naar bos, natuurgebieden en waterlopen.
- Deze (groen)structuren combineren we met andere opgaven zoals waterberging, gezonde voedselplaatsen en warmte/koelte plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten.
- De gezonde groene structuren vormen voor de huisartsen en geestelijke gezondheidswerkers een aanleiding om 'natuur op recept' te geven.
- Het uitnodigende karakter van deze verbindingen versterken we met aanleidingen om te sporten en bewegen. (zoals: wandelen, fietsen, sporten, vissen, kanoën en buitengym).
- We zien hier ook mogelijkheden voor landart/kunst om deze uitnodigende rol te vervullen.
- We willen een inclusieve samenleving zijn, en hebben daarom ook aandacht voor diverse doelgroepen (bijv. rolstoel, slechtziend, prikkelarm en dementievriendelijk) en richten onze buitenruimte ook voor hen in.
- We willen dat het zwemmen in oppervlakte water gezond en veilig kan, maar dit hoeft niet overal. Nu al wordt er gezwommen in de grotere watergangen en beken, maar dit is nog niet veilig. In het beekdallandschap en in kwelgebieden liggen de beste kansen. Het waterschap is hierbij primair aan zet. De provincie is bevoegd gezag zwemwaterkwaliteit. De gemeente zal, nadat het water voldoet aan de eisen, recreatieve- en parkeervoorzieningen treffen.
- Kinderen en jongeren groeien op in het groen en worden volop uitgenodigd om te bewegen, de natuur te ontdekken en te ontmoeten.
  - Door het realiseren van ook voor de buurt toegankelijke groen-blauwe schoolpleinen, -speelplekken en -verbindingen.
  - Sport, ook de teamsporten (dragen bij aan een inclusieve ontwikkeling) faciliteren we zo mogelijk in het groen.
- Natureducatie is onderdeel van het opgroeien in het groen en draagt bij aan natuurbewust beslissen in de persoonlijke levenssfeer en in je werk.
- We stimuleren actieve vervoersvormen, zoals fietsen en wandelen.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- Komende jaren willen we op initiatief van de provincie veel meer snelfietsroutes faciliteren naar de omliggende stedelijke centra en tussen de dorpskernen. Deels kan dit ook over bestaande infrastructuur (verkeersluw maken als fietsstraat en vaker kiezen voor eenrichtingsverkeer(in de bebouwde kom), kunnen we dertig kilometer hiervan al in 2030 realiseren. De huidige snelfietsroutes maken we onderdeel van de GGS

De huidige snelfietsroutes

- De verbindingen voor autoverkeer naar de regio zijn, zoals ze nu zijn, ook richting de toekomst voldoende.
- Een veiligheidsupdate van het bestaande wegennet is wenselijk. Met prioriteit voor betere en veiligere fietsroutes en een uniform verkeersbeleid waarbij we aandacht aan de groene beleving en de aantrekkelijkheid van de routes voor het actieve verkeer direct meenemen.

We creëren plekken om tot rust te komen

- We richten meer natuurlijke verblijfplekken in de openlucht in o.m. in de gezonde groene structuren
  - Groene omgevingen lenen zich goed om te ontstressen
  - Uitzicht op groen werkt ook stressverlagend, daarom vergroenen we onze kernen
  - We treffen voorzieningen om het verblijf aangenaam te maken.
- Vanuit de kernen ontsluiten we het buitengebied beter voor wandelaars en fietsers
  - De lagere dynamiek in het buitengebied prikkelt zintuigen anders.
  - In het buitengebied stellen we meer gebieden open en verbeteren we de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid om te wandelen.

We stimuleren ontmoetingen

Niemand in Bernheze hoeft alleen te zijn. Dat is ons streven.

- Openbare ruimte bewust inrichten op het elkaar (onverwachts) ontmoeten
  - In de groene gezonde structuren brengen we bewust verschillende doelgroepen samen.
  - We nodigen mensen uit om gebruik te maken van de openbare ruimte en daarin zichtbaar te zijn. Daarom geven we prioriteit aan het actieve verkeer, (samen) wandelen, fietsen, sporten en spelen, in plaats van auto's.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- We richten plekken in die bewust bijdragen aan meer ontmoetingen, onder meer in de groene gezonde structuren
  - Actief (met elkaar) aan de slag gaan in de openbare ruimte bijvoorbeeld in het groen onderhoud draagt bij aan ontmoetingen en mentale/fysieke gezondheid. Dit kan bijvoorbeeld ook vanuit de dagbesteding voor mensen met een beperking.
  - Voedseltuinen en -bossen zijn ontmoetingsplekken, voor mensen die mee willen doen of iets willen veranderen in hun eigen leefomgeving, naast dat ze gezond voedsel opleveren. Hier willen we, in overleg, meer ruimte aan geven.
  - Het actieve verenigingsleven koesteren we en versterken we
- We stimuleren het organiseren van activiteiten die bijdragen aan ontmoetingen
  - (Georganiseerd) kennis delen over groen en gezondheid draagt bij aan ontmoetingen tussen mensen.

We zorgen voor elkaar

- We creëren een gevoel van gemeenschap
  - De inrichting van de openbare ruimte is gericht op elkaar zien en ontmoeten
  - We stellen ruimte beschikbaar in gemeenschapshuizen om elkaar te ontmoeten en met elkaar in gesprek te gaan
  - In de gemeenschapshuizen kunnen bewoners informatie krijgen over de gemeente en (financiële) hulp krijgen als het (even) tegenzit.
  - Meewerken in verenigingen/maatschappelijke initiatieven bevordert (het leren) samenwerken
- We delen de opbrengst (oogst) uit onze openbare ruimte
  - We stellen openbare ruimte beschikbaar voor initiatieven waarbij inwonerscollectieven werken aan eetbaar groen in onze openbare ruimte. De oogst die dat oplevert is van iedereen die meewerkt.
  - We kiezen met ons openbaar groen voor veel variatie en zoeken daarbij naar meerwaarde voor mens en dier. Waar mogelijk richten we eetbaar groen (noten, vruchten) in.
  - Andere vormen van openbaar groen, zoals tiny forests, voedselbossen en fruitbomen zien wij als uitgelezen kansen om bij georganiseerde groepen in onze gemeente neer te leggen. Bij dergelijke initiatieven als voedselbossen en moestuinen in de openbare ruimte bouwen mensen recht van oogst op door mee te werken.
- We zetten steviger in op het zelforganiserend vermogen van de gemeenschap
  - Door functies en woningen te diversifiëren brengen we verschillende doelgroepen samen, bijvoorbeeld jong en oud, zodat burens meer voor elkaar kunnen betekenen.
  - Wanneer mensen het beheer van (een deel van de) openbare ruimte zelf willen organiseren dan bieden we daar, in overleg, ruimte aan. We werken dit uit in een Right2Challenge in Bernheze
  - We moedigen het aan om meer te delen (in coöperatie verband) waardoor we ruimte anders kunnen inrichten. Dit geldt bijvoorbeeld voor autobezit en energieopslag.
- Agrarische bedrijven die verbreden met zorg- of maatschappelijke functies ondersteunen we
  - Naast voedselproductie geven veel agrariërs aan graag nevenactiviteiten te willen ontplooien. We stimuleren nevenactiviteiten met een maatschappelijke functie.
  - Het stimuleren van bewegen en ontmoeten in het buitengebied faciliteren we graag samen met de agrarische bedrijven als onderdeel van die nevenactiviteiten.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- We bieden nieuwe zorgconcepten zoals farmcommunities en andere woonvormen voor ouderen meer de ruimte. Zeker concepten die ouderen en jongeren aan elkaar verbinden vinden we interessant.
- We onderzoeken met de Abdij van Berne, of er diversiteit aan woon-zorgconcepten mogelijk zijn. Dit ontwikkelen we dan in co-creatie met zorginstellingen als bijvoorbeeld Het Laverhof.

Onze openbare ruimte is van en voor iedereen

- We zijn een inclusieve en toegankelijke gemeente. Door de openbare ruimte bewust in te richten, zodat iedereen zich thuis voelt in de openbare ruimte. Dit betekent bijvoorbeeld dat we op plekken waar veel ouderen komen, we proberen meer zitmogelijkheden te creëren.
- We houden rekening met de toegankelijkheid van onze openbare ruimte, zorgen voor prikkelarme zones en zorgen ervoor dat iedereen zonder belemmeringen deel kan nemen aan de samenleving.
- We bieden in de openbare ruimte een aantal plekken aan waar het goed vertoeven is. Dit zijn, zeker voor mensen met een smalle beurs, plekken die als 'uitje' kunnen fungeren. Denk aan een bijzondere speelplek of een recreatieplas (bijvoorbeeld in het beekdal).

Thema: leefbare kernen

Door innovatief, groen en compact te bouwen creëren we aantrekkelijke kernen waar het voor goede mix van mensen fijn wonen is.

Komende jaren hebben we een forse woningbouwopgave. Deze kwantitatieve opgave gebruiken we graag om direct een kwalitatieve slag te maken. Een kwalitatieve slag, die antwoord geeft op andere opgaven, zoals een diverser woningaanbod waardoor we verschillende doelgroepen in onze kernen kunnen behouden of aantrekken. Met de manier van bouwen stimuleren we innovatieve bouwvormen, die beter zijn voor de omgeving en bouwen we op een manier waardoor het in een veranderend klimaat ook goed en veilig wonen blijft in de kernen.

Opgaven die niet ter discussie staan

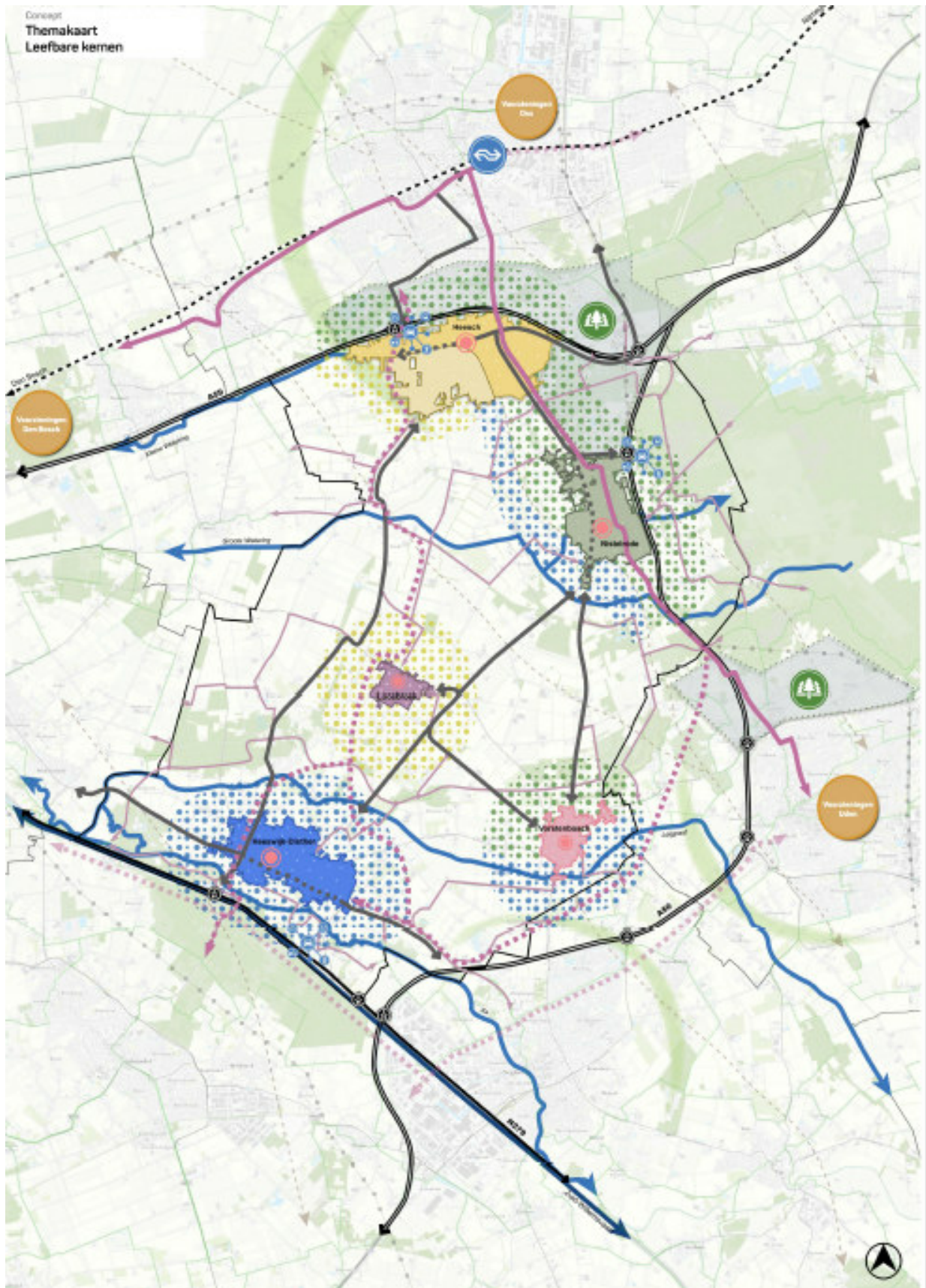
- 30% sociale woning bouw

- *In 2050: 100% circulair en CO2 neutraal bouwen, in 2030 moet volgens het programma Nederland circulair 50% van de grondstoffen bestaan uit niet-primaire grondstoffen, zoals hout, stro, vlas en dergelijke.*

- Om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn, scherpt het kabinet het doel voor 2030 aan tot tenminste 55% CO2-reductie. Om dit doel ook zeker te halen, richt het kabinet het beleid op 60% in 2030.

Doelstelling voor 2050 is klimaatneutraal, energieneutraal is daar slechts een onderdeel van.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

CONCEPT

Leefbare kernen

Themakaart Omgevingsvisie Bernheze

- Natuurnetwerk Brabant
- Landschapspark
- Groene buffer zones
- Hoogspanningsmasten
- Waterlopen
- Spoorverbinding
- Peelrandbreuklijn

We versterken de karakters van onze diverse kernen

 Elke dorpskern heeft zijn eigen identiteit

 Het versterken van de relatie met de omgeving

Onze dorpskernen zijn:
groen, klimaatadaptief, toegankelijk & (natuur)inclusief

 Meer ruimte voor groen in elke dorpskern

Verkeersluwe kernen en buitengebied met prioriteit
voor wandelen en fietsen

- Bestaande regionale fietsroute
- Bestaande snelfietsroute
- Gemeentelijke ambitie voor de realisatie van een snelfietsroute
- Provinciale ambitie voor de realisatie van een snelfietsroute
- Hoofdonsluiting doorgaand gemotoriseerd verkeer
- Ontmoedigen gemotoriseerd verkeer
- Aansluiting op het wegennet rondom Bernheze
- Mobiliteitshub

We breiden innovatief in:
compact, betaalbaar & met een divers aanbod

- Speelse, lichte concepten binnen de bestaande grenzen van de dorpskernen
- Compacte aantrekkelijke dorpscentra
- Revitaliseren van naoorlogse wijken

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

We versterken de karakters van onze diverse kernen

- Per dorpskern stellen we een meer uitgewerkte visie, programma onder de omgevingswet en aanpak op.
  - Een belangrijke kwaliteit van de gemeente Bernheze is de diversiteit van de verschillende kernen. Dat willen we zo houden.
  - Met de voorstellen in deze omgevingsvisie sluiten we aan bij het eigen karakter van de dorpskernen en versterken het.
  - De ambities werken we verder uit in een gebiedsgericht programma onder de omgevingswet per kern inclusief de randen.

We breiden innovatief in: compact, betaalbaar en divers aanbod

- We breiden onze kernen in met onder andere innovatieve en compacte bouwmethodes, maar het groene en dorps karakter moet blijven.
  - Hiermee bouwen we met name voor de lokale woonbehoefte in de toekomst zowel kwantitatief als kwalitatief en met oog op
    - Een tekort aan 55+ woningen in verband met de sterk toenemende vergrijzing na 2030
    - een tekort aan starterswoningen voor jongeren en jonge gezinnen.
  - We zorgen voor meer variatie in het type woningen, zodat we verschillende doelgroepen aanspreken. Die variatie geven we speels vorm bij het inbreiden, zodat het dorps karakter behouden blijft. Dat betekent dat we op de ene plek kiezen voor verdichten en op andere plekken juist voor een (organische) verdunning of revitalisering van 'groenarme' wijken.
  - Duurzame bouwprojecten, passend binnen de visie, krijgen voorrang bij bouwaanvragen. Met duurzaam bedoelen we met name circulair, natuurinclusief, energieneutraal en een lage ecologische voetafdruk
- Betaalbaarheid van (een deel van) het aanbod is nodig om iedereen een kans te bieden, bijvoorbeeld
  - Door prefab constructies te gebruiken.
  - Door lokale grondstoffen te benutten.
  - Door tijdelijke constructies toe te staan, waarvoor goedkopere materialen gebruikt kunnen worden.
  - Door ook kleinere woonunits toe te voegen die aantrekkelijk zijn voor een- of tweepersoonshuishoudens.
- We zorgen voor meer variatie onder meer om de doorstroming te bevorderen en daarmee ook de kansen voor starters te vergroten. Te denken valt aan:
  - Flexwoningen en (tijdelijke) tiny houses;
  - Generatiewoningen;
  - Splitsing van grotere woningen, duo-wonen en/of kangoeroe-woningen (ook voor de combinatie met verschillende doelgroepen zoals jong & oud).
  - 'Ruimte voor ruimte' inzetten voor kleinere woningen.

Onze dorpskernen zijn groen, klimaatadaptief en natuurinclusief

- We zetten in op veel meer groen en blauw in en nabij onze kernen.
  - Dit is voor het grootste gedeelte grondgebonden groen. Deze ruimte vinden we door overbodig 'grijs' te verwijderen of door het revitaliseren van naoorlogse wijken en andere groenarme wijken. Op het moment dat we de openbare ruimte gaan (her)inrichten hebben we hier aandacht voor. Daarbij verwachten we dat door de

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- mobilitustransitie (grijze) parkeerruimte en een te ruim verhard oppervlak beschikbaar komt om te vergroenen.
- Voor een deel is dit groen wat we op daken en gevels toevoegen
  - Daar waar geen ruimte is voor meer groen in met name groenarme wijken, worden wat grotere groenlocaties gezocht in de directe nabijheid, zodat op loopafstand groen bereikbaar is voor elke inwoner.
  - Het groen, zowel de omvang, de kroonprojectie als de kwaliteit behouden we in de kernen. Bij de herinrichting van de openbare ruimte en het realiseren van inbreiding laten we de oppervlakte en kwaliteit van het openbaar groen zwaar meewegen. Dit vereist maatwerk. Soms betekent dit dat we moeten over gaan tot compensatie. In deze gevallen zorgen we dat we meer groen terug krijgen dan dat is verdwenen.
  - Voor nieuwe uitleglocaties hanteren we een groennorm die we in het Groenstructuurplan verder uitwerken.
  - De gemeente en de wooncorporaties nemen bijzondere verantwoordelijkheid voor bewoners die afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van woningen in het sociale- en midden-huur & koop. We vinden dat een gezonde groene leefomgeving ook voor deze doelgroep in de buurt beschikbaar moet zijn. De gemeente gaat in overleg met de woningbouwcorporaties zorgdragen dat deze woningen betaalbaar blijven. De gemeente zal zo nodig een deel van de kosten voor een groene en gezonde leefomgeving in het uiterste geval zelf dragen.
  - In de openbare ruimte gaan we nieuwe kansen zoeken om actief te vergroenen
  - We stimuleren onze inwoners om groen en blauw aan hun eigendom toe te voegen door 'tegels te wippen', waarbij we denken aan groene tuinen, gevels, daken en afkoppeling van hemelwater
- We houden het huidig gemiddelde aan openbaar groen per woning vast, zodat er voldoende groen is voor iedereen en het groene karakter blijft .
    - Bestaand groen koesteren we, beschermen we en werken we aan onder andere meer biodiversiteit en waterbergend vermogen.
    - De meest versteende wijken geven we voorrang bij verdere vergroening
    - Bij uit- en inbreidingen hanteren we een groennorm voor openbaar groen om te borgen dat we voldoende toegankelijk groen realiseren.
  - Groen combineren we zoveel mogelijk met andere opgaven
We zien groen niet enkel als mooi (esthetiek), maar als een probleemoplosser, om dit effect zo groot mogelijk te maken combineren we het met andere opgaven als bijvoorbeeld klimaat, recreatie en bewegen, biodiversiteit en ontmoeten.
    - Deze combinaties zoeken we in het bijzonder binnen de groene gezonde structuren (uitgewerkt in het thema gezonde leefomgeving).
    - We combineren groen met speel- en sportvoorzieningen.
    - Groen draagt bij aan het vergroten van klimaatadaptieve mogelijkheden (waaronder het vast houden van water, schaduwlevering en het verkoelen van de omgeving).
    - We creëren meer ruimte voor groen in combinatie met recreatief wandelen en fietsen. Dit doen we door onze kernen meer autoluw te maken. Lagere snelheden, verplaatsen van parkeerruimte, minder wegen, parkeren op grotere afstand van de woningen, minder verharding door smallere wegen, voetgangers en verkeer in woonbuurten meer te combineren (shared space).
    - We willen meer ruimte bieden aan (gezond) voedsel/eetbaar groen en mensen hier meer mee verbinden. Daarom bieden we ruimte aan pluktuinen, voedselbossen en in concepten als herenboeren of wijktuinen.
    - De aantrekkelijkheid van de kernen willen we graag samen met onze inwoners vormgeven. Het groen vormt daar een wezenlijk onderdeel van.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- Door deze groene plekken met een diversiteit aan gebiedseigen planten in te richten kunnen we de biodiversiteit herstellen.
- Onze kernen richten we klimaatadaptief in, ook voor de meer extreme weersomstandigheden
  - Dit vraagt om slimigheden in de bouw om de nadelen hiervan zoveel mogelijk op te vangen, zoals goede isolatie, groene daken, lichte gevels, goede oriëntatie ten opzichte van de zon en regenwaterberging.
  - Meer ruimte voor oppervlaktewater draagt bij aan het klimaatbestendig worden van de gemeente en biedt recreatieve mogelijkheden.
  - Meer ruimte voor water en groen kan ook ontstaan door parkeerkelders of parkeerdaken.
- Onze kernen richten we natuurinclusief en gezond in, zowel het groen als het bebouwde deel
  - Hiermee verbinden we ook mensen met hun natuurlijke omgeving
  - We bieden meer rust-, nest- en voedselplekken voor dieren.
  - We pakken de kansen om meer kwetsbare en beschermde planten- en diersoorten binnen de dorpskernen ruimte te geven
  - Hiermee bieden we ook een goede voorwaarde voor de leefbaarheid van de kernen
- In de Peelhorst en het beeklandschap van de Aa en Leijgraaf en andere gebieden die vanuit het principe 'bodem en water sturend' niet geschikt zijn om te bebouwen, neemt het oppervlakte bebouwd gebied af door onder meer agrarische stoppers en verplaatsers. De gemeente voert een actief beleid de woningbouw te concentreren in en nabij de kernen.
- Door het vergroenen van de kernen versterken we fysieke en sociale verbindingen
  - De verbinding met groene elementen in het buitengebied versterken we met een netwerk van groene gezonde structuren en maken we beter beleefbaar
  - Vergroening van de openbare ruimte zorgt ook voor gezonde ontmoetingen in de buitenlucht tussen inwoners.

Onze kernen maken we duurzaam

- Woningcorporaties, gemeente, projectontwikkelaars, ondernemers en inwoners maken onze kernen duurzaam
- We introduceren een puntensysteem, waarbij ondernemers of investeerders die goed scoren op het gebied van klimaat, water, natuurinclusief, circulair, energie, CO2 en stikstof de voorkeur verdienen bij de gunning en vergunningverlening.
- In 2050 is Bernheze 100% circulair. We werken ernaar toe dat alle nieuwe gebiedsontwikkelingen, transformaties en openbare ruimte in Bernheze gebaseerd is op circulaire criteria. Daaronder verstaan we materiaalgebruik met weinig milieudruk en een lange levensduur, of adaptief en demontabel bouwen om wisselende functies te ondersteunen. Wanneer nieuwe grondstoffen nodig zijn, wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van duurzaam geproduceerde, hernieuwbare (onuitputtelijke) en algemeen beschikbare grondstoffen. Zoals biobased materiaal, dat is grondstof uit planten, bomen en voedselresten. We zorgen ook dat we meer bouwen met secundaire bouwmaterialen die vrijkomen bij sloop en renovatie. Dit maakt Nederland minder afhankelijk van fossiele bronnen en het is beter voor het milieu.
- In 2030 moet Nederland al 50% minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiel). Deze ambitie nemen we over voor Bernheze in samenwerking met corporaties en projectontwikkelaars.
  - We kiezen op korte termijn voor andere bouwmethodes waardoor we 50% minder primaire grondstoffen gebruiken.
  - We gebruiken grondstoffen die beter (hoogwaardig) te hergebruiken zijn.
- De gebouwde omgeving kent de komende jaren een verschuiving van aardgas naar duurzame warmte en elektriciteit. In 2050 moet Bernheze aardgasvrij zijn. In de Transitievisie

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Warmte (TVW), die iedere vijf jaar wordt geactualiseerd, krijgt deze doelstelling nader vorm. De TVW wordt vertaald naar warmteplannen en -projecten per kern. Bernheze zet daarbij in op (nieuwe) duurzame en betaalbare warmtebronnen en doet de komende jaren onderzoek naar o.m. WKO, geothermie en aquathermie

- Alle nieuwbouw realiseren we aardgasvrij, ook als de wijk zelf nog met aardgas wordt gevoed.
- In 2030 worden 55% - 60% minder broeikasgassen uitgestoten ten opzichte van 1990 en in 2050 95% minder (Klimaatakkoord). Dat betekent meer energiebesparing, meer duurzame energieopwekking en verdere elektrificatie binnen de gebouwde omgeving, industrie, landbouw en mobiliteit.

In de periode 1990 - 2020 is een reductie van 25% gerealiseerd, waardoor in het restant van dit decennium grote stappen moeten worden gezet om het doel van 55% - 60% broeikasgasreductie te behalen.

In Bernheze neemt elke partner hierin z'n verantwoordelijkheid. De gemeente stuurt hierop bij de bouw en inkoop en sluiten aan bij de CO2 prestatieladder van de VNG.

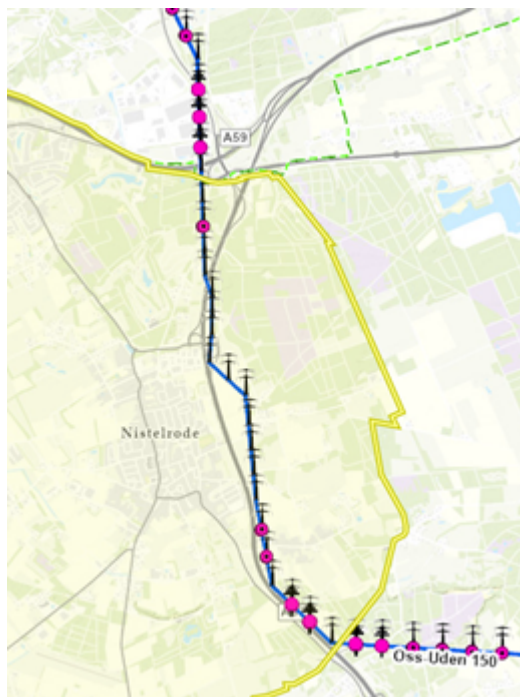
Om het doel te behalen moet vrijwel alles dat nu bestaat worden aangepast of vervangen om de broeikasgasuitstoot in lijn met het doel te brengen. Dit is een enorme opgave wat het cruciaal maakt om deze opgave niet verder te vergroten. Daarom moeten alle nieuwe ontwikkelingen die in 2050 nog bestaan in lijn met de 2050 doelstelling worden gerealiseerd. Tegelijkertijd helpt deze hoge lat voor nieuwe ontwikkelingen bij het behalen van de 2030 doelen.

- Minder broeikasgasuitstoot gaat ook over grondstoffen (minder consumeren, meer hergebruiken) en landbouw/voeding. Denk aan een meer plantaardig voedingspatroon en regeneratieve landbouw
- We gebruiken meer biobased materialen, zodat we daarmee ook bijdragen aan de opslag van CO₂. We gaan in Bernheze de productie van deze grondstoffen onderdeel maken van het verdienmodel van onze boeren.
- Nieuwe gebouwen realiseren we bij voorkeur met gebiedseigen, lokale biobased materialen. Daarom willen we ook in Bernheze meer productiebossen. Daarnaast maken we gebruik van secundaire materialen. Ook bij de renovatie en onderhoud ligt een enorme opgave voor energietransitie en circulair materiaalgebruik
- We bouwen gasloos en stimuleren het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en de slimme collectieve opslag van energie.
- We hanteren het voorzorgprincipe bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in de strook van de 150kV verbinding van Tennet nabij de A50. De risico's op (brand)schade of andere activiteiten die de elektriciteitsvoorziening in gevaar kan brengen vermijden

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

we.

- We kiezen vaker voor modulaire en losmaakbare bouwmethodes met een lagere CO2 voetafdruk
  - Dit maakt het mogelijk om sneller en flexibeler te bouwen, zodat we beter in kunnen spelen op de vraag, ook voor kortere periodes.
  - Doordat het een lichte vorm van bouwen is wordt het makkelijker om een laag toe te voegen aan de bestaande gebouwen.
- We geven de energie- en warmtetransitie per kern en op maat vorm
  - Dit willen we per kern of wijk vormgeven samen met de gebruikers
  - De warmte – en energietransitie geven we organisch vorm, zodat we maximaal gebruik kunnen maken van innovaties en nieuwe ervaringen
  - Om de elektrificatie het hoofd te bieden maken we ruimte om in elke wijk een verdrievoudiging van de “trafohuisjes” tot stand te brengen en zullen op korte termijn nieuwe kabels gelegd moeten worden. De trafohuisjes worden duurzaam, circulair en natuurinclusief aangelegd.
  - Daarnaast willen we collectieve opslag van energie en warmte in buurten mogelijk maken

Aantrekkelijk wonen en leven

- We richten ons op de lokale behoefte om te wonen, waarbij goede zorg voor elkaar kenmerkend is voor Bernheze
  - Diversifieer het huidige woningaanbod. Dit kan door bijvoorbeeld tiny houses, (tijdelijke) startersunits of mantelzorgwoningen aan het huidige aanbod toe te voegen. Binnen 15 jaar verwachten we een substantiële toename van dit soort woningen.
  - Prioriteit geven we aan starterswoningen om meer mogelijkheden voor jongeren te creëren. Op korte termijn is in de kernen Vorstenbosch en Loosbroek aandacht voor verjonging gewenst.
  - Prioriteit aan woningen voor de 55+ groep. Deze groep wordt snel groter en woont nu nog veelal in eengezinswoningen.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- In het buitengebied bieden we ruimte voor kleinschalige (ecologisch en duurzame) woonlocaties en alternatieve woonvormen (zoals boerderij- en woongemeenschappen). Kleinschalige historische erven en erfgroen in het buitengebied herstellen we.
  - We zullen ook meer ruimte moeten vinden voor meer en een divers aanbod aan woon-zorg-concepten in en nabij de dorpskernen.
- Het beroep op de ruimte voor duurzame en flexibele opvang en huisvesting van de niet oorspronkelijke bevolking zal naar verwachting steeds groter worden. Het woning- en voorzieningenaanbod gaan we hierop inrichten. We werken samen met onze inwoners aan integratie en sociale cohesie in onze buurten. Signalen over ongewenst gedrag komen zodoende snel onder onze aandacht.
- Een goede verdeling huur- en koop woningen houdt de kernen aantrekkelijk voor iedereen
  - Wij hechten aan minimaal 30% sociale huur en sociale koop, zoals in de woondeal met het rijk is overeengekomen.. Dit kan bijvoorbeeld ook door middel van rode loper projecten, waarbij we een aantrekkelijke groene entree voor een dorpskern maken, en zo ook sociale woningbouw te stimuleren. De doelstellingen voor woningbouw tot 2027 worden onverkort overgenomen uit het bestaande beleid van de gemeente. In een uitvoeringsprogramma waarborgen we de realisatie van die doelen tot 2027.
- We verkennen hoe en met wie we de naoorlogse wijken kunnen revitaliseren. De provincie en de gemeente nemen hierin samen met de eigenaren het initiatief.
  - De naoorlogse wijken in Heesch zijn hier een voorbeeld van.
  - Bij het revitaliseren van wijken maken we werk met werk en zorgen we voor het verduurzamen van de woningen, meer bewegen en natuur in gezonde groene structuren.
- We hechten aan snelheid in het bieden van ruimte voor meer woningen
  - Wanneer inbreiden door de complexe eigendomssituatie op korte termijn niet mogelijk is, gaan we de dorpskernen uitbreiden. Bij het zoeken naar geschikte uitleglocaties hanteren we de norm van bodem en water sturend, klimaat- en natuuradaptief, aansluiting op groene gezonde structuren, en landschappelijk passende inrichting en vormgeving en de beschikbaarheid van een geschikte ontsluiting van de uitleglocatie.
  - We reserveren een ruime zone voor uitleglocaties bij alle dorpskernen voor woningen voorzieningen en groene gezonde structuren, maar het tempo is uiteindelijk afhankelijk van de afspraken met rijk, provincie en regio.
  - De verhouding van het type woningen voor de verschillende doelgroepen, laten we ook afhangen van de noodzaak om het voorzieningenniveau in de dorpskernen op peil te houden.
  - Met de toenemende vergrijzing werken we aan een aantrekkelijk woningaanbod voor de ouder wordende medemens. Door deze doorstroming op gang te brengen komen er meer gezinswoningen beschikbaar.
- We bieden meer ruimte aan inclusief ontmoeten
  - Maatschappelijk vastgoed richten we zo in dat het in 2030 ruimte biedt voor ontmoeting op een veilige en gezonde manier.
  - Vitale en aantrekkelijke centra dragen bij aan de duur van het verblijven en het aantal ontmoetingen.
  - Voorzieningen in de kernen trekken mensen aan.
  - We borgen de toegankelijkheid en bereikbaarheid voor iedereen en houden daarbij rekening met mensen met een beperking (bijvoorbeeld rolstoel, slechtziend, prikkelarm en dementievriendelijk).
  -

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Verkeersluwe kernen en buitengebied met prioriteit voor wandelen en fietsen

De wijze waarop verkeersluwe kernen en buitengebied realiseren werken we uit in het **thematisch programma onder de Omgevingswet “Mobiliteit en Infrastructuur”** vast te stellen in 2024. De doelstellingen van dit programma zijn:

1. Actief verkeer (wandelen en fietsen) krijgt prioriteit boven gemotoriseerd verkeer, omdat we gezondheid in het straatbeeld prioriteit geven
2. Doorgaand gemotoriseerd verkeer ontmoedigen we in het straatbeeld in de kernen, om te beginnen het vrachtverkeer.
3. We stimuleren deelmobiliteit
4. We verduurzamen het verkeersaanbod, om te beginnen het vrachtverkeer in de kernen
5. De veiligheid voor kwetsbare weggebruikers krijgt prioriteit
6. Het groen, sloten en karakteristieke lanen langs de wegen vormen kernwaarden voor het landschap en de biodiversiteit. Deze vormen een randvoorwaarde voor het aanpassen van het stelsel van infrastructuur.
7. Afwikkeling van bovenlokaal verkeer vindt plaats via de N279, A50 en A59 en niet door het smalle wegennet van Bernheze
8. Donkerte is een kernwaarde voor de biodiversiteit. Verlichting van wegen, indien noodzakelijk, houdt rekening met deze kernwaarde.
9. Parkeren van bezoekers van bedrijven mag niet leiden tot overlast voor andere lokale ondernemers en inwoners
10. We verlagen de parkeernorm stapsgewijs, om te beginnen bij nieuwbouw en het herstructureren of revitaliseren van het openbaar gebied van wijken.
11. De infrastructuur van Bernheze richten we circulair, leefbaar, natuurinclusief en klimaatadaptief in

De onderstaande suggesties wegen we nader af en werken we verder uit in het programma onder de Omgevingswet “mobiliteit en infrastructuur”:

- *Actief verkeer (wandelaars en fietsers) krijgt prioriteit boven gemotoriseerd verkeer.*
  - *Verkeersverbindingen voor actief verkeer geven we meer prioriteit en richten we aantrekkelijk en sociaal veilig in, bij voorkeur met groen.*
  - *Speciale aandacht hebben we voor veilige fietsroutes rondom scholen.*
  - *In de kernen is de maximale snelheid dertig kilometer per uur. We richten woon- en winkelerven in waar alleen stapvoets gereden mag worden.*
  - *We onderzoeken mogelijkheden om de snelheidsbeperkingen in de kernen realiseerbaar te maken, en daar de handhaving op aan te passen.*
  - *We faciliteren zoveel mogelijk rechtstreekse fiets- en wandelverbindingen vanuit de wijken naar de voorzieningen als winkels, sport en uitgaan..*
  - *We zorgen voor veilige en aantrekkelijke fietsroutes naar de voorzieningen in de regio (Oss, Uden, Veghel, Schijndel, St Michielsgestel en Den Bosch).*
  - *Voor recreatief verkeer en (snel)fiets verkeer leggen we aparte routes aan tussen de kernen en met de omliggende stedelijke gebieden. Dit doen we door wegen verkeersluw te maken*

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

en/of eenrichtingsverkeer in te voeren, of door nieuwe vrij liggende paden bij voorkeur op verdwenen routes uit het verleden. In 2030 is zo al dertig kilometer ingericht.

- We zetten in op het scheiden van verkeersstromen, door bijv. vrijliggende fiets- en wandelpaden of zelfs het tot wel 30% onttrekken van het smalle wegennet in het buitengebied aan gemotoriseerd verkeer en de vrijgekomen ruimte ten goede laten komen aan actief verkeer. Via deze aanpak zetten we in op meer recreatie in bijvoorbeeld de kern Nistelrode. Vanzelfsprekend zorgen we dat het landbouwverkeer op een adequate wijze de aan- en afvoer van producten kan afhandelen.
- We onderzoeken de mogelijkheden om het overige verkeer in het buitengebied te ontvlechten.
- Verkeersaantrekkende voorzieningen en initiatieven die leiden tot een toename aan gemotoriseerd verkeer op wegen die nu al overbelast zijn vermijden we.
- **Doorgaand verkeer weren we uit de kernen**
  - We onderzoeken in hoeverre een randweg bij Nistelrode en Heeswijk-Dinther kan bijdragen aan het verminderen van de verkeersdruk in de kernen in vergelijking met andere maatregelen om doorgaand verkeer te weren uit de kernen. Bij het ontwikkelen van de variant van een randweg dient de inrichting van de omgeving van de randweg integraal bijdragen aan andere opgaven, zoals herstel wijstgronden, klimaatadaptatie, biodiversiteit, cultuurhistorie en groene gezonde verbindingen.
  - Het doorgaande verkeer leiden we altijd af naar de hoofdontsluiting van snelwegen en de provinciale weg Veghel-Den Bosch. De radiale wegen naar deze hoofdontsluiting vanuit de kernen krijgen een veiligheidsupdate.
  - Vrachtverkeer en landbouwverkeer ontmoedigen we in de kernen
  - Hiermee zetten we ook in op het autoluw maken van Heesch voor doorgaand verkeer.
- **We stimuleren deelmobiliteit, zodat minder gemotoriseerd verkeer nodig is en stimuleren we verschillende mobiliteitsvormen (per rit).**
  - Voor dit verkeer werken we met drie mobiliteitshubs (nabij Heesch, Nistelrode en Heeswijk-Dinther), waarmee we de benodigde verkeer/parkeerruimte en de uitstoot beperken.
  - We zetten in op zelfrijdende duurzame voertuigen die parkeren buiten deze hubs uiteindelijk overbodig maken.
- **Openbaar vervoer: PM (teksten volgen van de provincie NB)**
  - We handhaven het huidige niveau (2023) aan openbaar vervoer-voorzieningen. Dit is het absolute minimum voor leefbare kernen.
  - We stimuleren en faciliteren initiatieven die het mogelijk maken dat kwetsbare inwoners kunnen ontmoeten, kopen, bewegen etc.
- **Het gemotoriseerd verkeer dat overblijft, is zoveel mogelijk duurzaam. Minder geluid, fijnstof en fossiele energie**
  - We maken vervoer op basis van elektriciteit of waterstof aantrekkelijk met goede voorzieningen. Mobiliteit kent een verschuiving van fossiele brandstoffen naar elektriciteit. Elektrische mobiliteit wordt gefaciliteerd door voldoende openbare laadmogelijkheden.
  - We ontmoedigen vrachtverkeer dat op fossiele brandstoffen rijdt in de kernen om uiteindelijk dit terug te brengen tot een kleine groep uitzonderingen. De gemeente geeft het goede voorbeeld door dit als eis te stellen bij de gunning van bijv. infrastructurele werken.
  - We verkennen of het parkeren voor dit verkeer met minder ruimtebeslag kan, door bijvoorbeeld ondergronds te parkeren.
  - We voeren om te beginnen milieuzones in voor vrachtverkeer in de kernen.

Onze kernen hebben een aantrekkelijk en vitaal dorpscentrum

- We zetten in op dorpscentra met een passende mix van wonen, werken, ontmoeten en verblijven
  - We wijzen compactere dorpscentra per kern aan om de vitaliteit te waarborgen.
  - Hiermee willen we de dreigende leegstand van de detailhandel tegengaan.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- We stimuleren werkconcepten waar werken en ontmoeten centraal staat.
- We zetten in op het behoud van het dorps karakter.
  - Dit doen we door middel van een passend (basis) aanbod van voorzieningen te waarborgen.
  - Lokaal kopen stimuleren we hier.
  - Met de realisatie van goede (basis) voorzieningen, beperken we onnodige vervoersbewegingen en zetten we zo in op een reductie van de CO₂ emissies.

We geven ruimte aan inwonersinitiatieven

Wanneer we alle ambities waar willen maken dan kunnen we dat alleen samen met inwoners en ondernemers, naast de gebruikelijke samenwerking met (overheids)professionals.

- (Zichtbare) betrokkenheid van inwoners bij de kernen stimuleren we.
  - We stimuleren inwonersinitiatieven door het beschikbaar stellen van kennis en het bieden van procedurele en financiële ondersteuning indien ze bijdragen aan de in deze visie gestelde ambities.
  - Initiatieven van inwoners om tiny houses, mantelzorgwoningen of knarrenhofjes aan het huidige aanbod toe te voegen zijn welkom.
  - De gemeente wil een cultuuromslag maken, naar een ja, mits benadering bij initiatieven van inwoners en ondernemers, conform de geest van de Omgevingswet. En laten een “nee-tenzij” benadering zoveel mogelijk tot het verleden. Dit heeft tijd nodig en vraagt om een nieuwe verhouding tussen overheid en inwoners & ondernemers

Onze kernen zijn onderdeel van een veilige leefomgeving

- In onze dorpskernen is de omgevingsveiligheid goed geregeld
  - We werken samen aan een veilige fysieke leefomgeving;
  - We bouwen met voldoende afstand tot risico's;
  - We zorgen dat bouwwerken en de omgeving bescherming bieden;
  - Bouwwerken en gebieden zijn snel en veilig te verlaten;
  - De omgeving maakt snel en effectief optreden van de hulpdiensten mogelijk;
  - Inwoners, werknemers en ondernemers zijn bekend met risico's en weten hoe te handelen;
  - Veiligheidsvoorzieningen in de zorg zijn toegankelijk voor en afgestemd op inwoners en bezoekers.
- Uit de aantrekkelijke inrichting spreekt betrokkenheid
  - Een aantrekkelijke inrichting maakt de betrokkenheid van inwoners, ondernemers en gemeente zichtbaar. En daarmee draagt het bij aan de beleefde veiligheid.
  - Leegstand pakken we actief aan door gezamenlijk met partijen (breed) te zoeken naar andere (tijdelijke) functies.
  - De toename aan gemotoriseerd verkeer, door meer bedrijven en meer inwoners, leidt tot onveilige situaties in de kernen. Ook de verkeersdruk in de kernen vormt voor de inwoners en de ondernemers een ergernis. Tegelijkertijd geeft de toename aan bezoekers ruimte aan vitale ondernemingen en levendige kernen. Partijen gaan samen werken aan een innovatieve herinrichting van de openbare ruimte.
  - Met het inrichten van Groene Gezonde Structuren dragen we zorg voor een buitenruimte waar gezondheid, veiligheid en natuurbeleving samen komen

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- In het buitengebied werken we aan perspectief voor landbouw en passende vormen van bedrijvigheid. In een florerend buitengebied is er immers weinig leegstand en wordt de kans op ondermijning kleiner.
  - Met nieuwe verdienmodellen, die we snel mogelijk maken, zorgen we dat het buitengebied vitaal blijft en we leegstand, verloedering en ondermijning voorkomen.
  - We geven agrarische ondernemers in het dekzandgebied ruimte om te innoveren en te groeien, onder meer door een groter bouwblok, zodat stallen op een brandveilige afstand van elkaar staan. We ondersteunen vitale agrarische ondernemingen om te verplaatsen naar het dekzandgebied, zodat op de Peelhorst en in het beekdallandschap ruimte ontstaat voor natuurinclusieve landbouw of natuurbeheer en klimaatadaptief beheren door boeren.

Verwijzingen naar andere hoofdstukken

- Voor leefbare kernen is een gezonde leefomgeving een essentieel onderdeel. De ambities die we hiervoor hebben zijn beschreven bij het thema gezonde leefomgeving.
- Voor leefbare kernen is een goede omgang met onze gezamenlijke identiteit van toegevoegde waarde, daar gaan we in het hoofdstuk landschap en erfgoed nader op in.

Thema Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit

Door anders om te gaan met onze omgeving bereiden wij ons voor op een toekomst met extremere weersomstandigheden en werken we aan het herstel van biodiversiteit

Het klimaat verandert waardoor de weersomstandigheden extremer worden. We krijgen vaker te maken met droogte, hitte en langdurige periodes van regen en extremere piekbuien. Dat vraagt om aanpassingen in de openbare ruimte. Ook zien we dat de biodiversiteit afgelopen decennia drastisch is afgenomen, terwijl biodiversiteit cruciaal is voor al het leven op aard inclusief de mens.

*Verdrogingsaanpak | Elke druppelwater in Bernheze moet bijdragen aan de opgave van verdroging
Klimaatverandering | De provincie Noord-Brabant geeft in beleid uit 2021 aan, dat het rekening houdt met een toename van 8 tropische dagen met temperaturen boven de 30 graden, 1 dag >25 mm neerslag, en een neerslagtekort van 200mm in 2020 naar 18 tropische dagen, 4 natte dagen en 300mm neerslagtekort door klimaatverandering. Dit vraagt om klimaatadaptieve maatregelen die hierop anticiperen. Zie ook het rapport 'Zonder water geen later' (Feit/trend)*

Keur van het Waterschap Aa en Maas

Waterbeheersplan 2022-2027 Waterschap Aa en Maas (zie kaartje hieronder) met noodzakelijke grondwaterpeilverhogingen

Water en bodem sturend Ministerie (27-03 besproken in 2^e kamer)

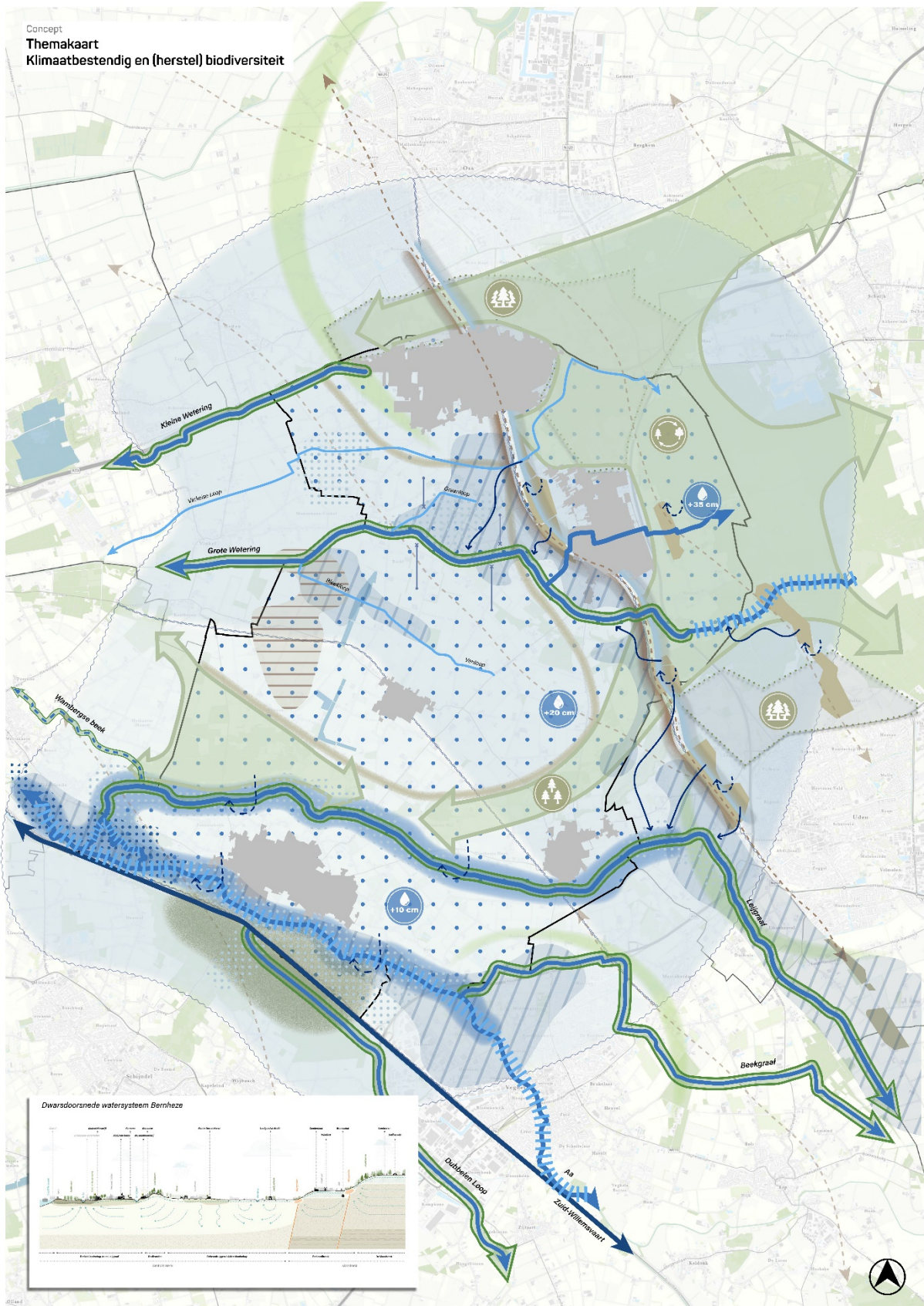
Brabants programma landelijk gebied (nog in ontwikkeling, verwacht in zomer 2023)

Brief van het rijk mbt Nationaal programma landelijk gebied

- Klimaatproof Brabant | Brabant is in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht (De kwaliteit van Brabant Visie op de Brabantse leefomgeving, december 2018). Daarvoor is het nodig dat Brabant in 2020 al klimaatbestendig en waterrobuust handelt en in 2030 de eerste grote gebiedsopgaven gerealiseerd zijn. Daarvoor zetten we in op klimaatslimme verstedelijking (het combineren van de woningbouwopgave met de klimaatopgave), klimaatbestendig beekdallandschap (met stromende, kronkelde ondiepe beken om zoveel mogelijk water vast te houden en te bergen in de bodem op de hoge zandgronden) en robuust rivierlandschap (een landschap dat om kan gaan met hogere waterstanden). (Beleidsdoel)

- *een reductie van de hoeveelheid stikstof in de atmosfeer in 2030 met 50%*
- *Bossenstrategie | Het aanplanten van extra bomen is een interessant instrument om klimaatbestendig te worden en de biodiversiteit te herstellen. De provincie Noord-Brabant (Brabantse Bossenstrategie, 2020) wil voor 2030 13.000 ha nieuw bos aanleggen bos ten opzichte van 2020 (70.000 ha). Bovendien wil de provincie van de huidige 70.000 ha, 60.000ha geleidelijk te vernieuwen en daarmee klimaatbestendig en brandveilig te maken voor 2050. Daarvan wordt 35.000 ha multifunctioneel productiebos en de rest hoogwaardige natuurbossen. (Beleidsdoel)*
- *Biodiversiteit | In de vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) is door de Eu vastgesteld hoe we de biodiversiteit zo kunnen herstellen en versterken op een manier dat op termijn de condities zodanig zijn dat alle beschermde soorten en habitats in goede staat kunnen voortbestaan en tussentijds niet verslechteren." Het doel is dat dit in 2050 is bereikt in combinatie met een halvering van onze ecologische voetafdruk (NOVI, 2019). In 2020 zijn de doelen niet gehaald, in 2030 moeten we op 65 % zitten om in 2050 de 100% te halen, deels buiten de bestaande natuurgebieden (Agenda Natuurinclusief). (Beleidsdoel)*
- *Biodiversiteit | Om de biodiversiteit te verbeteren is een reductie van de hoeveelheid stikstof in de atmosfeer belangrijk. De overheid heeft zich beleidsmatig verplicht (Naar een uitweg uit de stikstofcrisis, PBL, 2021) aan de afspraak dat in 2020 op 25% van het areaal de kritische depositiewaarden . ("de hoeveelheid depositie die een intact ecosysteem over langere tijd kan verdragen zonder dat significante schade optreedt aan de structuur of het functioneren van dat systeem") niet worden overschreden. Dat dient in 2030 50% te zijn. (Beleidsdoel)*

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

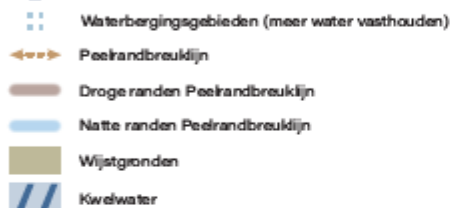
CONCEPT

Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit

Themakaart Omgevingsvisie Bernheze

Water en bodem sturend

Ons watersysteem richten we in op het vasthouden van water

We herstellen de biodiversiteit

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Water en bodem sturend

We hanteren het principe van water en bodem sturend voor de ruimtelijke keuzen in Bernheze. Dit moet leiden tot toekomstbestendige inrichting en beheer en tot logische keuzen, bijvoorbeeld bij het bouwen van woningen en inrichten van het watersysteem.

De klimaatonderlegger (zie kaart XXX) is daarbij een belangrijke leidraad. Het principe van water en bodem sturend heeft tot gevolg dat we:

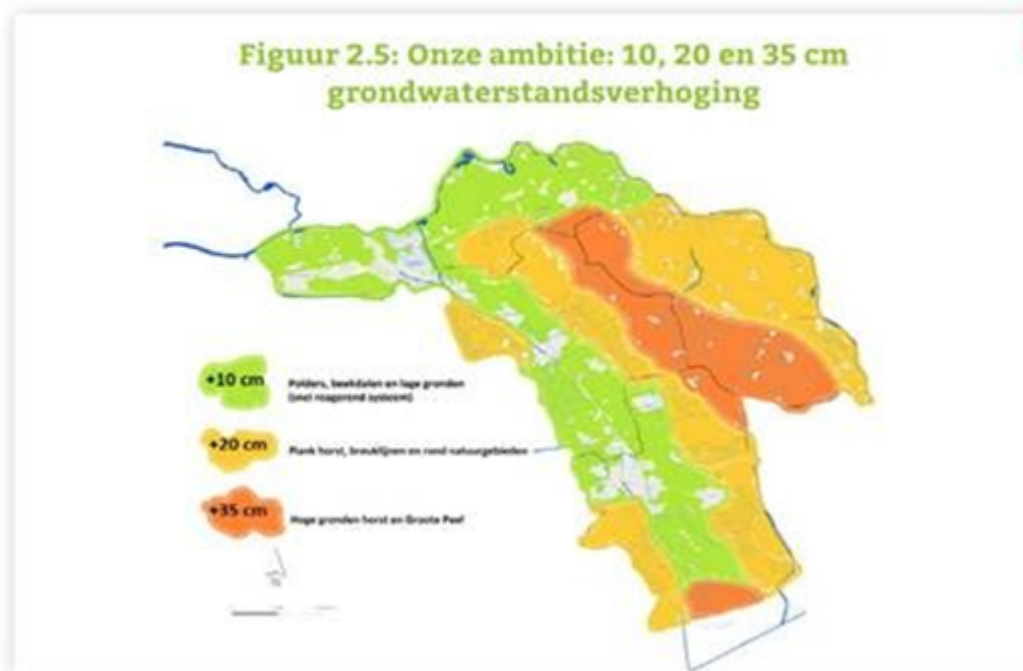
- Niet bouwen in de lagere delen nabij de kernen, maar aansluiten bij de hogere dekzandruggen, omdat we de lagere gebieden bij de dorpskernen reserveren voor waterberging afkomstig uit de dorpskernen bij extreme regenval
- Beplantingskeuze in het openbaar groen laten afhangen van bodemtype en beschikbaarheid van water.
- Mogelijkheden voor verschillende typen (kringloop)landbouw en de transitie van de landbouw baseren we op de kansenkaarten.
- Waterbeschikbaarheid en overlast bepaalt mogelijkheden van gronden voor teelt gewassen
- Kwelwater gebieden koesteren en zodanig inrichten dat de natuur de ruimte krijgt
- Herstel van wijstgronden als internationaal kenmerkend geologische verschijnsel op de breuklijnen.
- Infrastructuur zodanig inrichten dat het watersysteem en de natuurlijke kenmerken beter tot z'n recht komen.

Ons watersysteem richten we in op het vasthouden van water

- We houden meer water vast
Het centrale principe: Elke druppel water in Bernheze willen we in Bernheze vasthouden en tegelijkertijd een verbetering van de waterkwaliteit bereiken. Daar zijn we het met elkaar eens. Het waterschap heeft hierin het voortouw.
  - Het water houden we vast door hettoestaan van hogere (grond)waterpeilen. Het grondwaterpeil in de Peelhorst moet eigenlijk gemiddeld met minstens 50 cm omhoog. Dit betekent o.a. dat we al het regenwater op de Peelhorst vasthouden. We vragen het waterschap eerst te onderzoeken wat de effecten hiervan zijn, zoals het risico op nattere kelders, schade aan ondergrondse infrastructuur en de effecten op de landbouw. De grondwaterstanden verhoogt het waterschap op korte termijn al met 35 cm in de Peelhorst door bijv. het afdammen van sloten, verondiepen van sloten, aanleggen van waterbergingsgebieden en het herstel van de wijstgronden. Waar mogelijk zorgen we dat schoon regenwater uit de kernen Nistelrode en Heesch, met technische voorzieningen, in de Peelhorst blijft (ten oosten van de Peelrandbreuk). In het dekzandlandschap verhoogt het waterschap om te beginnen de

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

grondwaterstand met 20 cm en in het beekdallandschap met 10 cm.

- We vergroten de sponswerking van de bodem. Dit doen we door meer organische stof toe te voegen, meer bos en beplanting aan te brengen (beter doorwortelde bodem), en het bodemleven betere kansen te geven.
- Door de teelt en de functie van het land het peil te laten volgen en niet andersom.
- We onttrekken minder (grond)water en beginnen met het uifaseren van beregeningsinstallaties en grondwaterpompen, op plaatsen waar watertekorten zich dreigen voor te doen. (voorzorgprincipe)
- Tegelijkertijd willen we dat de inwoners de beschikking hebben over voldoende drinkwater. Voor de drinkwaterwinning, het waterwingebied en grondwaterbeschermingsgebied in Bernheze hanteren we het voorzorgprincipe. Dat houdt in dat we geen enkele activiteit toestaan, die de drinkwaterwinning in gevaar kan brengen. Bij twijfel of gebrek aan kennis staan we de activiteit ook niet toe.
- We geven beken en watergangen meer ruimte. Het waterschap neemt hierin de lead.
  - We herstellen historische waterlopen en sloten
  - We laten beken en andere waterlopen (weer) meanderen
  - We richten natuurvriendelijke oevers in
  - Waar ruimte is realiseren we nevengeulen
  - We reserveren ruimte voor natuurlijke overstromingsgebieden nabij de beken en watergangen
  - Overtollig regenwater uit de kernen slaan we zoveel mogelijk op in de kernranden/groen-gezonde cirkels, voordat het in de stelsel van beken, watergangen en sloten komt, zodat het een aanvulling is op het grondwater.
  - We sluiten hierbij aan bij het concept van groen-blauwe mantel van de provincie. Binnen Groenblauwe mantel is het beleid gericht op het behoud en vooral de ontwikkeling van een klimaatbestendig en veerkrachtig watersysteem en de ontwikkeling van landschap en natuur.
- We creëren meer ruimte voor (tijdelijke) waterberging van regenwater en stimuleren dat grondeigenaren en inwoners daarin ook een eigen verantwoordelijkheid nemen.
  - Op daken
  - Onder verhardingen, zoals terrassen en parkeerplaatsen of het toepassen van halfverharding

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- In tuinen en de openbare ruimte zorgen we met een groenere en waterbergende inrichting voor meer infiltratie in de bodem en koppelen/wateren we regenwaterafvoer bewust af op het groen om het riool te ontzien.
- We realiseren meer ruimte voor water via wadi's, vijvers en zaksloten voor meer ruimte voor water.
- Ook verkennen we de mogelijkheid om via het herstel/gebruik van breuklijnen en wijstgronden meer water vast te houden.
- Pas als alle mogelijkheden van waterberging zijn uitgeput in de dorpskernen kan het water in het regenwaterstelsel stromen (primair bovengronds, secundair ondergronds om vervolgens in de randen van de dorpskernen in tijdelijke waterbergingsgebieden op te slaan.
- Met het waterschap en de provincie hebben we de potentiële waterbergingsgebieden in het landbouwgebied aangeduid, die kunnen volstromen bij wateroverlast. In het Aa-dal zijn er mogelijkheden om meer langdurig water op te vangen in bergingsvijvers, door de aanwezige leemlagen. Het waterschap onderzoekt welke kansen aanwezig zijn om hier zelfs (tijdelijke) zwemvijvers te ontwikkelen.
- We behouden de mogelijkheid om af te voeren
  - Met het inrichten van de buitenruimte op het meer vasthouden van water, wordt de buffer groter. Om wateroverlast tegen te gaan, moeten de mogelijkheden om in uitzonderlijke situaties af te voeren blijven.
  - We zorgen voor een doelmatige inzameling van afvalwater en zien afvalwater steeds meer als een grondstof.
  - We bouwen het riolsysteem om naar een gescheiden stelsel. De snelheid is mede afhankelijk van het gemeentelijke investeringsprogramma en mogelijk derde geldstromen.
  - We maken het aantrekkelijk voor bewoners en bedrijven om water op eigen grond en op gebouwen op te slaan en te infiltreren in de bodem. Dat is altijd de eerste oplossing. Daar waar een gescheiden riolsysteem wordt aangelegd verleiden we, bijv. door financiële tegemoetkoming en prikkels, particuliere grondeigenaren gelijktijdig met het aanleggen van het regenwatersysteem aan te sluiten op dit systeem, dat alleen bij extreme regenval beschikbaar komt. Waterschap en gemeente werken hierin samen.
  - Het waterschap vragen we te onderzoeken wat de gevolgen zijn van peil gestuurde drainage en het dempen van sloten op de hydrologische balans van een gebied.

We realiseren aangename plekken rekening houdend met extreme weersomstandigheden

- We houden meer rekening met hitte in onze openbare ruimte
  - In iedere kern hebben we in 2030 tenminste een grotere aaneengesloten groene koelte plek. Elk huis moet een grotere aangename koelte plek hebben binnen een loopafstand van 150 meter. Binnen 500 meter moet een groter gebruiksgroen beschikbaar zijn.
  - We ontwikkelen gezonde klimaatstraten als onderdeel van de groene gezonde structuren, waar bewoners koelte door schaduw en water in een natuurlijke omgeving kunnen vinden bij grote hitte.
  - Waar waterlopen en beken aanwezig zijn, richten we deze op termijn in als veilige zwemlocatie, indien de waterkwaliteit voldoet aan de kwaliteitseisen, waarvoor de provincie verantwoordelijk is.
  - Naaldbos in de nabijheid van woonwijken vormen we met prioriteit om naar gemengd en natuurlijk loofbos

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- Grote bomen met een groot bladerdek in de kernen beschermen we, zodat er voldoende schaduw is bij hittedagen

We herstellen de biodiversiteit

- We beschermen en herstellen wat we hebben
  - Onze zandwegen beschermen we strikt en versterken de ecologische kwaliteiten. Alle zandwegen zijn in 2050 aantrekkelijk voor de biodiversiteit en staan in verbinding met andere natuurgebieden. Dit betekent ook dat we verkeersaantrekkende ontwikkelingen niet meer toestaan. Zandwegen zijn tevens aantrekkelijk als wandelroute in de GGS en vormen daarmee een bijzondere toeristische kwaliteit.
  - Bestaande houtwallen, lanen, oudere bomen (> 50 jaar) en monumentale bomen, beken en andere watergangen, zandwegen, natuurgebieden, ecologische verbindingen en de voor natuur belangrijke “donkerte” beschermen we.
  - Pesticide gebruik in het openbaar groen en op pachtgronden van de gemeente gaat naar nul. Het openbaar groen beheren we in 2025 100% ecologisch en klimaatadaptief,
  - Om de biodiversiteit te verbeteren is een reductie van de hoeveelheid stikstof in de atmosfeer belangrijk. Dat dient in 2030 50% te zijn
  - Activiteiten als bouwen, windenergie, zonneparken, intensiveren van de landbouw en andere activiteiten die de biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit laten verminderen zijn in het buitengebied van het hele beekdallandschap en de Peelhorst doorgaans niet meer wenselijk. Als ze desondanks toch worden toegestaan, dan alleen onder de voorwaarde dat ze ook veel kwaliteit voor biodiversiteit en landschap toevoegen.
  - Het landschapspark incl Hooge Vorssel dat als groene buffer tussen Oss en Heesch ligt ontwikkelen we door als natuur-, recreatie-, en ‘gezond-voedsel’-gebied (bron verstedelijkingsakkoord)
  - Weidevogelgebieden, dassenburchten, roofvogelbroedplaatsen en andere rust-, broed- of foerageergebieden beschermen we met het oog op ‘een gunstige staat van instandhouding van soorten’ cf de Omgevingswet, de provinciale verordening en de Vogel- en habitatrichtlijn. De gemeente gaat daar meer op toezien.
  - In de stuifduinen bij De Berg brengen we de recreatiedruk terug, door nieuwe aangrenzende groengebieden te ontwikkelen en zo de natuurwaarden te vergroten.
- We ontwikkelen nieuwe gebieden
  - We vergroten het areaal waar biodiversiteit de ruimte krijgt, zoals in natuurgebieden, op agrarische percelen, in tuinen en in de openbare ruimte.
  - De groene buffers tussen de dorpskernen met Oss, Uden en Veghel versterken we met een natuurinclusieve en klimaatadaptieve inrichting, cf het verstedelijkingsakkoord.
  - Met subsidies van de provincie we herstellen het coulisselandschap en zien kansen voor houtwallen, lanen en oude bomenrijen, (oude) hagen en bloemrijke akkerranden (bij voldoende geld kunnen we 75 % van de randen van akkers en weilanden insectvriendelijk inrichten), waarbij we zorgen voor voldoende waard- en drachtplanten. Wanneer we doorpakken is in 2030 al 40 % ingericht. Bij de agrariërs is de bereidheid volop aanwezig. Bij deze vernieuwde inrichting kiezen we voor inheems regionaal plantmateriaal.
  - We vergroten het natuurgebied in de Peelhorst fors met nieuwe bossen, bloemrijke agrarische gronden, herstel van de wijstgronden, waterberging en waterbuffers. De provincie en het waterschap hebben hierin de lead. We verwachten immers nieuwe

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- geldstromen, deels vanuit de EU en het rijk, voor klimaat, biodiversiteit en waterkwaliteit. Dat kan oplopen tot honderden hectares.
- Dat geldt ook voor het beekdallandschap van de Aa en Leijgraaf. Het waterschap heeft hierin de lead bij het vergroten van het areaal water en oevers en andere natuur.
  - Hydrologisch interessante gebieden zoals de wijstgronden en de kwelgebieden reserveren we voor natuurlijke ontwikkeling.
  - Groenontwikkeling binnen en nabij de dorpskernen is een primaire verantwoordelijkheid voor de gemeente, in het buitengebied ligt dat primair bij het rijk, provincie & waterschap, tenzij het nu al eigendom is van de gemeente of particulieren.
  - We creëren nieuwe verbindingen tussen gebieden, zodat het leefgebied van verschillende soorten vergroot. Dit doen we onder meer via het NatuurNetwerkBrabant (NNB) en andere natuurlijke blauw-groene verbindingen, zoals de Groene-gezonde-structuren.
  - We veranderen waar mogelijk verharding naar groen, onverhard of halfverharding. Onnodige verharding (bv. bij brede wegprofielen of dubbele voetpaden) verwijderen we. We kijken of we de parkeernorm stapsgewijs kunnen verlagen van 2 naar 1,6 voor meer groen. Zodra we een buurt of weg gaan herinrichten benutten we dit om meer groen toe te voegen en ontbrekende schakels in de groene gezonde structuren aan te vullen.
  - We richten onze omgeving met meer natuurlijke diversiteit in
    - We sluiten zoveel mogelijk aan bij het landschap en de natuurlijke variaties daarin. Water en bodem worden leidende principes voor de ruimtelijke inrichting en het herstel van biodiversiteit.
    - Waarbij we meer afwisseling stimuleren met glooiingen, afwisseling tussen hoge en lage beplanting en waterrijk en droge gebieden. Waar we kansen zien in de bodem, waterhuishouding of cultuurhistorie om meer variatie in het landschap te brengen doen we dat. Zo geldt voor de dekzandgebieden dat hier kommen en hagen in zijn gelegen. De Bleken biedt bijvoorbeeld ruimte voor Dassen, weidevogels en trekvogels.
    - In het beekdalsysteem en andere watergangen versterken we de biodiversiteit door meer meanders, natuurvriendelijke oevers, bloemrijke hooilanden, moerassen en moerasbos. In 2027 is het hele NatuurnetwerkBrabant ingericht en zijn door meekoppeling met nieuwe klimaatadaptieve initiatieven gronden van het waterschap (bovenop de EVZ's) extra ecologisch ingericht.
    - Bij de keuze voor beplanting kiezen we zoveel mogelijk inheems, gebiedseigen en divers. In plaats van strak gemaaid monotoon gazon in het openbaar groen kiezen we bijvoorbeeld vaker voor bloemrijke hooilanden.
    - Soorten die minder water verdampen en lang CO2 vasthouden krijgen de voorkeur. Dit betekent bijvoorbeeld dat we naaldbomen via een natuurlijk proces en geleidelijk uitkappen vervangen door (inheemse) loofbomen, hooiland, heide of andere natuurdoeltypen.
  - De nieuwe gebieden en de andere inrichting geven we zoveel mogelijk in samenhang vorm
    - In Heeswijk-Dinther bijvoorbeeld, verbinden we ecologisch, recreatief en hydrologisch meer met de Aa, de Leijgraaf en omliggende bosgebieden. De Abdij van Berne, Kasteel Heeswijk en de omliggende historische boerderijen en andere historische relictten worden onderdeel van het eco-hydrologische systeem van de Aa en Heeswijk-Dinther. Landschapselementen, natte hooilanden en zaksloten maken dit zichtbaar. Regenwater afvoer wordt hierbij in 2030 voor 80 % geregeld via zaksloten.
    - De Peelhorst versterken we in kwaliteit met nieuwe bos- en natuur op vrijgekomen landbouwgronden en pachtgronden in eigendom van overheidspartners. De provincie

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

heeft hier het voortouw. De Peelhorst (tot en met de Peelrandbreuk) wordt sterk verbonden met het natuurgebied de Maashorst. We zien dit als de 'levendige schil' rond het natuurgebied. We zien hier ruimte voor natuurontwikkeling, recreatie, bosontwikkeling, klimaatadaptatie, natuurinclusieve landbouw en dergelijke. Activiteiten als bouwen, windenergie, intensiveren van de landbouw en ontwikkelingen die de biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit verminderen zijn dan niet meer wenselijk. .

- We beheren onze omgeving anders
  - We beheren ecologisch en stellen de biodiversiteit centraal
  - Bij vervanging van openbare beplanting vormen we de leefomgeving om naar meer biodiversiteit en gebiedseigen soorten

We worden energieneutraal, met oog voor ons landschap

- We passen hernieuwbare energiebronnen landschappelijk in
  - Zonnepanelen leggen we primair op daken en secundair op (landbouw)grond en zorgen vervolgens dat deze het landschap en de biodiversiteit netto versterken
  - Grondgebonden zonnepanelen combineren we zoveel mogelijk met andere functies, zoals natuur en recreatie. Na 25 jaar geven wij de voorkeur aan het veranderen van de activiteit van energieopwekking met een zonnepark naar natuur. Dit stelt eisen aan de inrichting van het zonnepark.
  - Windturbines richten we natuurinclusief in, zodat de kans op aanvaringen met vogels minimaal is (bijv. 'n zwarte wiek en bij vogeltrek stil zetten van de wieken)
  - We verkennen alternatieven voor windenergie die beter passen in het landschap, zoals lokale energieopwekking, biogas en geothermische energie.

Bewustwording en gedrag

Inwoners en ondernemers willen we verleiden tot een meer duurzaam gedrag.

- We communiceren over onze grotere bijdrage aan positieve bijdragen van ruimtelijke ontwikkelingen aan ecosysteemdiensten, zoals (schoon) drinkwater, bestuiving, waterberging, bodemvruchtbaarheid, reinigend vermogen van de bodem, het water en de lucht en groene recreatie.
  - We leggen uit waarom we kiezen voor meer divers groen in plaats van enkel gazongras, zodat de bijdragen van het groen aan ecosysteemdiensten veel groter zijn.
  - We verschuiven de focus op de kosten van het groen, naar de bijdragen die het levert aan gezondheid, klimaat en biodiversiteit en communiceren daar over.
- We zorgen dat inwoners inspirerende praktijkvoorbeelden kunnen zien van duurzaam wonen en leven, zoals <https://www.breda.nl/informatiecentrum-greenhopper>
- We zorgen ervoor dat reststromen zo hoogwaardig mogelijk worden verwerkt en terugkeren in de keten. Consumenten en bedrijven verminderen het restafval met tenminste 50% in 2040. Bernheze test nieuwe, innovatieve manieren om afval in te zamelen en te verwerken.
- We laten zien dat we trots zijn op het toeristisch recreatief product van het beekdallandschap, natuur, het erfgoed (Kasteel, Abdij, Molen etc.) en de oude kernen om de waardering te vergroten.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- Met financiële en communicatieve stimulansen gaan we samen met inwoners en ondernemers werken aan een beter klimaat, circulair bouwen en ondernemen, klimaatadaptatieve maatregelen, meer biodiversiteit etc.

Vitale en duurzame landbouw & economie

Onze economie is toekomstbestendig, de landbouwtransitie geven we vorm en we zijn een voorbeeld van hoe het anders kan.

Opgaven die niet ter discussie staan

- Circulaire economie: norm van 50% niet primaire grondstoffen te gebruiken in 2030
- Transitie Landbouw | De landbouw is een belangrijke economische factor die - mede door geïmporteerd veevoer - veel exporteert. Tegelijk heeft de landbouw als grootste ruimtegebruiker nog te veel een negatieve impact op de kwaliteit van de leefomgeving (bodem, water en lucht) en biodiversiteit en daarmee op het welbevinden van de Brabanders en het vestigingsklimaat volgens de Brabantse omgevingsvisie. (Feit/trend)
- Transitie landbouw | De komende jaren is de verwachting dat in de landbouw veel gaat veranderen. De provincie Noord-Brabant toont in haar ontwikkeling en prognose van oktober 2021 dat de verwachting is dat het aantal kleine agrarische bedrijven (<100.000€) afneemt van 3250 in 2020 naar 1000 in 2040. Het aandeel middelgrote bedrijven neemt af van 4500 in 2020 naar 2000 in 2040. Terwijl het aantal grote bedrijven (>1.000.000€) toeneemt van 1100 in 2020 naar 2000 in 2050. Voor het totale areaal grasland en groenvoedergewassen is de verwachting dat dit afneemt van ca. 145.000 ha in 2020 naar ca. 115.000 ha in 2040. Verder is de verwachting dat in de periode van 2020 tot 2040 het aantal varkens in de provincie afneemt van 5,7 milj. naar 5 milj. , de hoeveelheid rundvee halveert naar 300.000 en het aantal kippen afneemt van 260 miljoen naar 200 miljoen. (Feit/trend)

Tabel 4.2 Productievolumes in 2030 en doorkijk naar 2040 (autonome ontwikkelingen) in Noord-Brabant

Grootteklasse		2000	2020	2030		2040	
				Abs.	Δ'20-'30 (%)	Abs.	Δ'20-'40 %
	Melk- en rundveehouderij (ha)	164.500	145.000	130.000	-10	116.000	-20
	Akkerbouwareaal (ha)	91.500	73.500	77.000	+5	80.000	+9
	Tuinbouwareaal (ha)	14.000	19.500	19.500	0	18.500	-5
	Cultuurgrond (totaal)	270.000	238.500	226.000	-5	214.000	-10
	Koeien (#)	230.000	213.000	175.000	-18	140.000	-34
	Varkens (# mln.)	5,7	5,7	5,3	-7	5,0	-12
	Kippen (# mln.)	29,1	26,7	23	-14	20,0	-25
	Geiten (#)	70.500	182.500	Onbekend*	Onbekend*	Onbekend*	Onbekend*

* De bouwstop voor geitenstallen (het geitenmoratorium) wordt gehandhaafd zolang de uitkomsten van onderzoek naar verhoogde gezondheidsrisico's niet bekend zijn, en deze niet aantonen dat er geen verhoogde gezondheidsrisico's bestaan.

● Groei ● Stabiel ● Krimp

Bron: Wílms & Poppe (2021)

- Transitie landbouw |

In de Greendeal van de EU is afgesproken dat de streefwaarde is dat in 2030 25% van het totale areaal biologische landbouw betreft. In 2020 was dat in Europa nog 7,7% en in Nederland 4,1%. (beleidsdoel)

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Halveren van de stikstof depositie landbouw, industrie en verkeer in 2030

Klimaatdoelen in 2035

CO2 neutraal | De provincie heeft in 2018 in provinciaal beleid vastgesteld dat Noord-Brabant in 2050 100% CO2 neutraal is. De aangegeven tussenstap daarbij is dat dit in 2030 50% is. (Beleidsdoel)

Biodiversiteit | gunstige staat van instandhouding van bedreigde diersoorten buiten de natuurgebieden (vogel- en habitatrichtlijn)

KRW in 2027 bereikt

Voedselproductie is een belangrijke economische functie van grondgebruik areaal biologische landbouw betreft. In 2020 was dat in Europa nog 7,7% en in Nederland 4,1%. (beleidsdoel)

Regionale Energiestrategie NOB met de doelstelling van 1,6 TWh duurzame opwerk in 2030 door middel van zonne- en windenergie. Deze regionale doelstelling is voor elke gemeente vertaald naar een lokale RES-opgave. Voor de gemeente Bernheze bedraagt deze 0,06 TWh waarvan 0,04 TWh nog te realiseren. Let op: de opgave voor na 2030 is vele malen groter.

CO2 neutraal | De provincie heeft in 2018 in provinciaal beleid vastgesteld dat Noord-Brabant in 2050 100% CO2 neutraal is. De aangegeven tussenstap daarbij is dat dit in 2030 50% is. (Beleidsdoel)

- Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden Nederland als koploper in kringlooplandbouw (ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit): kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen zijn in 2030 op een zo laag mogelijk – nationaal of internationaal – schaalniveau gesloten en Nederland is koploper in kringlooplandbouw

- Koersnotitie RNOB 'Transitie landbouw op dreef' (colleges en het dagelijks bestuur hebben ingestemd met deze koersnotitie): Ambitie Bestuurlijke Kopgroep Transitie Landbouw "Op weg naar een toekomstbestendige voedselproductie die bijdraagt aan een goed woon-, werk- en leefklimaat in het buitengebied (zonder het streven naar een emissievrije veehouderij los te laten)". Op basis van gebiedswaarden (bodemenkenmerken en water, natuurwaarden, geografische kenmerken, verstedelijkingsopgaven) worden vanuit de transitie landbouw vier gebiedstypologieën onderscheiden. De gezamenlijke overheden binnen RNOB geven per gebied aan welke agrarische activiteiten (zie blz 18 van Koersnotitie Transitie landbouw op dreef voor de verschillende typologieën) daarin mogelijk zijn.

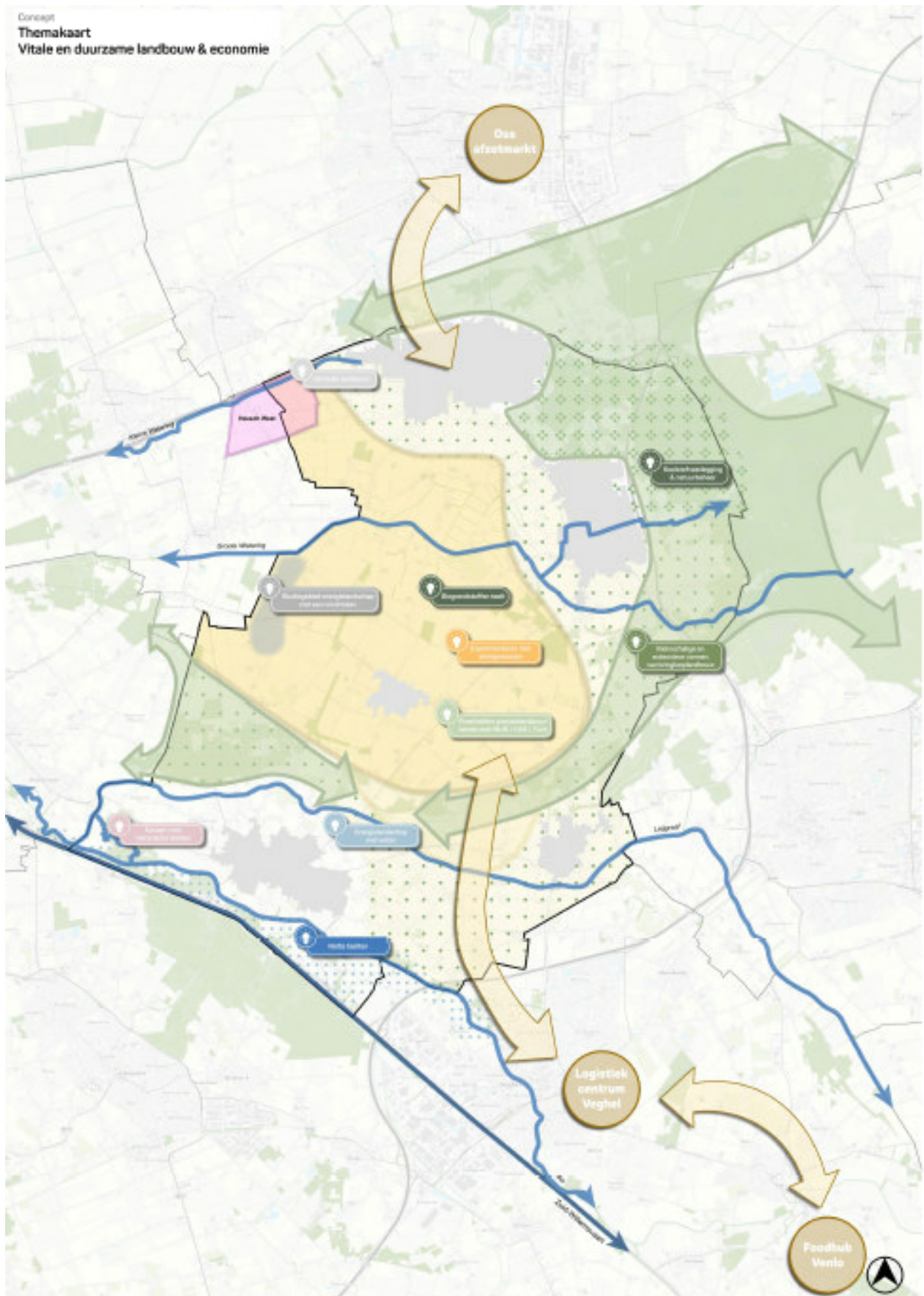
De landbouw is een belangrijke economische drager in Bernheze. Dat willen we graag zo houden. Daarbij zien we dat het huidige intensieve landbouwsysteem op onderdelen toe is aan een transitie. We hebben oog voor de nadelige gevolgen van de intensieve landbouw en hebben daarnaast ook te maken met veranderende omstandigheden door klimaatverandering. Andere (innovatieve) manier van landbouw bedrijven met meer oog voor de omgeving en het welzijn van mens en dier is een actuele maatschappelijke wens. De agrarische ondernemers zijn creatief en vindingrijk in het vinden van innovatieve oplossingen.

De land- en tuinbouw is van wezenlijk belang voor onze voedselvoorziening, ons landschap, de sociale cohesie en leefbaarheid op het platteland. Daarom is het belangrijk agrarisch ondernemers duidelijkheid te geven over doelen en tijdpad en hen gericht te ondersteunen in de transitie naar kringlooplandbouw. Het eerlijke verhaal is daarbij ook dat niet alle agrarisch ondernemers door kunnen met hun onderneming, en ook niet altijd op de manier zoals iemand nu boert.

We bieden nieuwe en aangepaste beleidsinstrumenten om grootschalige leegstand tegen te gaan en om ontwikkelende, veranderende en stoppende ondernemers perspectief te bieden. We zetten in op het volgende:

- < de onderstaande kopjes invoegen >

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

CONCEPT

Vitale en duurzame landbouw & economie

Themakaart Omgevingsvisie Bernheze

 Waterlopen

 Natuurnetwerk Brabant

We zijn een innovatieve toplocatie voor (grootschalige) voedsel- en grondstofproductie

 Ruimte voor intensieve grootschalige (voedsel)productie

 Samenwerking met Oss: als afzetmarkt voor lokaal (kleinschalig) geproduceerd voedsel

 Samenwerking met Veghel: als logistiek centrum

 Samenwerking met Venlo: als foodhub

We zijn ook innovatief met andere (meer extensieve) vormen van landbouw

 Overgang van intensieve grootschalige (voedsel)productie naar kleinschalige landbouw

 Overgangszone van intensieve grootschalige (voedsel)productie naar kleinschalige landbouw

 Kleinschalige (natuurinclusieve) landbouw en/of kringlooplanbouw in combinatie met natuurontwikkeling

 Meer ruimte voor bos met een geleidelijke overgang naar loofbos

 Focus op natuurontwikkeling

 Natte teelten (teelt volgt peil)

We zetten in op nieuwe verdienmodellen voor een vitale landbouwsector

 Kansen voor innovatie (indicatief)

We zetten in op hernieuwbare energie

 Zoveel mogelijk op daken, ingepast en gecombineerd met andere functies

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

We zijn een innovatieve toplocatie voor (grootschalige) voedsel- en grondstof-productie

- In het middengebied (dekzandgronden) zetten we in op (grootschalige) voedsel en grondstof-productie
  - Innovaties in de kennisintensieve, technologische grootschalige voedselproductie vinden hier hun plek passend bij de omgeving, waardoor we een koploper zijn in de regio.
  - De focus ligt daarbij op duurzame concepten die goed zijn voor de omgeving.
  - Dit kan, naast de grondgebonden vormen, ook (biologische) verticale landbouw zijn, die bijvoorbeeld op bedrijventerreinen een plek vindt.
  - We verwachten een verschuiving van vlees georiënteerde activiteiten naar de productie van (vleesvervangende) hybride producten, geprint- en kweekvlees of eiwitproductie. Om een duurzaam landbouwsysteem te bouwen, met een zo klein mogelijk landgebruik, is een transitie naar minder dierlijke eiwitten en meer plantaardige eiwitten ook mogelijk³.
  - Hierbij geldt bovendien dat de transitie hand in hand gaat met grondwater peilverhogingen, dat betekent dat de teelt moet aanpassen bij het peil. Zo wordt de landbouw minder afhankelijk van beregening en grondwaterpompen. In natte tijden staan we tijdelijk water op graslanden toe om het grondwater aan te vullen.
  - Daarnaast lijken de kansen voor de productie van biobased grondstoffen toe te nemen, met de stimulerende maatregelen van het rijk. Dit willen we graag mogelijk maken, mits dit past bij het lokale peil en het ecologisch functioneren van het gebied.
- Deze koploperspositie bereiken we door het realiseren van een goed vestigingsklimaat en het samenwerken met kennisinstellingen
  - We bieden een goed vestigingsklimaat voor innovatieve (landbouw)bedrijven vanuit een ja, mits houding om duurzame innovaties te ondersteunen
  - Ondernemers krijgen ruimte om te innoveren, mits ze ook bijdragen aan maatschappelijke doelen.
  - We maken ook transities naar andere economische activiteiten mogelijk, omdat soms ook daar de innovatie in zit.
  - Indien nodig helpen we onze eigen agrariërs, die nu nog ondernemen in de Peelhorst of het beekdallandschap naar meer toekomstbestendige plekken in het dekzandgebied te verhuizen. Daar bieden we hen een flexibel bouwblok. We willen voorkomen dat ondernemers van buiten Bernheze marktverstoring werken.
  - We werken samen met kennisinstellingen & opleidingsinstellingen, zoals de Hogere Agrarische School, de Wageningen University & Research en Technische Universiteit Eindhoven.
  - We bieden ruimte aan experimenten en het opschalen van 'best practices'. Zeker als het gaat om innovaties die passen bij de condities in Bernheze (waterpeil en bodem).
  - We zetten in op een intensievere samenwerking in de regio door de focus te verschuiven naar een ketensamenwerking.

We zijn ook innovatief met andere (meer extensieve) vormen van landbouw

- In de Peelhorst en het beekdallandschap ligt op weg naar 2040 de focus op natuurinclusieve landbouwwormen in een kleinschalig landschap

---

³ professor Imke de Boer van Wageningen University & Research

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- Natuurinclusieve en innovatieve vormen van landbouw versterken het kleinschalige landschap in de Peelhorst en het beekdallandschap.
- Voedseltuinen en -bossen krijgen hier een plek en beheren we in cocreatie met partijen die hier goed in zijn, zoals lokale agrariërs, natuurorganisaties, bewonerscollectieven en stichtingen.
- De focus ligt op voedsel voor de lokale gemeenschap produceren, maar zetten producenten natuurlijk bij voldoende aanbod ook regionaal af.
- Het concept van Herenboeren en andere vormen van gemeenschapslandbouw leent zich ook voor deze locaties.
- Als streven is in 2030 15% van het landbouwooppervlak gevuld met biologische of regeneratieve landbouw. Dat is in lijn met de Europese en landelijke doelstelling. De verwachting is dat de extensieve landbouwvormen hieraan bijdragen, hoewel deze opgave niet exclusief dit gebied toebehoort.
- Deze gebieden zijn van oorsprong de hoger gelegen gronden waar de bewoning als eerste tot ontwikkeling kwam. Ook nu zien we daar de meeste bewoning. de andere landbouwvormen mengen hiermee beter dan de reguliere landbouw vanwege de kleinere hindercomponent
- Als gemeente geven we het goede voorbeeld op gebied van duurzaam en circulair inkopen . We schakelen over op 60-100% lokaal en biologisch inkopen om de kringlooplandbouw te stimuleren. Tevens wordt lokaal inkopen de norm. We stimuleren partners (zoals de gemeenschapshuizen en partneroverheden) hetzelfde te doen.
- We experimenteren volop met nieuwe combinaties in de landbouw.
  - We faciliteren verbreding en vernieuwing in de agrarische sector. Een landbouwbedrijf dat inkomsten kan gaan halen uit andere bedrijfsprocessen dan alleen voedselproductie (verbreding), kan extensiveren en dan de principes van de kringlooplandbouw toepassen. Daarom bieden we de ruimte voor nieuwe combinaties vanuit een ja, mits principe. Ondernemers krijgen ruimte om te verbreden, mits ze ook bijdragen aan maatschappelijke doelen.
  - We onderzoeken de mogelijkheden voor verticale landbouw op bedrijfsterreinen als Heesch West of in de directe nabijheid ervan, met als oogpunt een duurzame en waterbesparende vorm van landbouw.
  - .

We houden rekening met andere functies en beperken overlast

- We blijven ook in de toekomst een trotse agrarische gemeente en zijn op zoek naar een balans met andere functies en een realistisch verdienmodel.
  - Eenvoudiger om meerdere functies te ontplooiën naast een agrarische bestemming
  - Om de agrarische activiteiten zo goed mogelijk te kunnen combineren met andere functies geven we in gebiedsgerichte programma's onder de Omgevingswet perspectieven
  - We verwachten dat de komende jaren veel agrariërs stoppen. Vrijkomende erven hergebruiken we en benutten we om kwaliteit te behouden / toe te voegen aan het buitengebied. Deze erven bieden kansen voor nieuwe (gezamenlijke) kleinschalige woonvormen/-gemeenschappen.
- We zoneren zorgvuldig en gaan gebiedsgericht te werk.
  - Nabij de kernen ligt de focus op natuur, gezondheid, klimaat en wonen en op meer afstand van de kernen ligt de focus op landbouw.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- In de landbouwgebieden in het dekzandgebied is binnen de wettelijke milieunormen meer mogelijk.
  - We wijzen een groene-gezonde cirkel (GGC) rondom de kernen aan waar veehouderij en overlastgevendende activiteiten op termijn verdwijnen⁴. Binnen deze zone, (incl de potentiële uitleglocaties), beginnen we zo snel mogelijk met het vrijwillig beëindigen of verplaatsen van veehouderij en overlastgevendende bedrijven. Deze cirkel willen we wel benutten voor extensieve vormen van landbouw (voor lokaal voedsel), waterberging, alternatieve woonvormen en groen.
  - We werken een visie op geurcirkels uit
  - We stimuleren vrijkomende agrarische gebouwen binnen deze Groene Gezonde Cirkel rondom de kernen te transformeren naar nieuwe woonvormen voor verschillende doelgroepen. Dit kan bijvoorbeeld in combinatie met zorg(voorzieningen).
  - We brengen oude en nieuwe landbouw samen op historische plekken om zo de geschiedenis van de landbouw te laten zien.
  - We combineren en komen tot virtuele (innovatie)hubs voor transitie landbouw, bouw en energie, waar we experimenten en kennisuitwisseling faciliteren.
- Gezondheidsschade en overlast door toedoen van de landbouw en dorpskernen voorkomen we, om zo bij te dragen aan een gezonde en veilige fysieke leefomgeving
    - We stimuleren een landbouw met meer aandacht voor gezondheid, biodiversiteit, luchtkwaliteit en een gezonde bodem en water. Goed voor de boer en goed voor de natuur.
    - Om de waterkwaliteit te verbeteren wordt de bron aangepakt. De waterkwaliteit is leidend en zal moeten toenemen, mede ivm de KRW eisen..
    - We gaan lozing van rioolwater op oppervlaktewater dan ook tegen.
    - We verminderen geuroverlast en verbeteren de luchtkwaliteit
    - Daarnaast zien we ook mogelijkheden om met innovaties schadelijk uitstoot te verminderen. Dit kan bijvoorbeeld met drone technieken waardoor bemesting en gewasbescherming op maat mogelijk is.
    - Zwaar landbouwverkeer door de kernen vermijden we.
    - We verwachten dat onze agrariërs met innovaties ook andere maatschappelijke doelen tot stand brengen, zoals een bijdrage leveren aan biologisch voedsel, circulaire ketens, biobased verbouwen van grondstoffen, het verhogen van de biodiversiteit, klimaat en landschap en een productie zonder schadelijke bijwerking aan mens, natuur en bodem.
    - Het is voor boeren niet toegestaan om te vormen naar vormen van landbouw met een hoger niveau van werkzame stoffen bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of biociden, zoals in de intensieve tuinbouw. We werken toe naar natuurlijke plaagbestrijding.
    - Nieuwe vormen van extensieve landbouw op basis van ecologisch principes en zonder gifgebruik zijn in Bernheze meer dan welkom. Daarbij hoort bijv. ook een vermindering van kunstmestgebruik.

We zetten in op nieuwe verdienmodellen voor een vitale landbouwsector

- We stimuleren verdienmodellen rondom het versterken van de biodiversiteit en landschapselementen

---

⁴ De GGD adviseert een 1 kilometer zone rondom de kernen. Voor grootschalige geitenhouderij wordt de norm van 2,5 km aangehouden, ivm luchtweginfecties.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- Perceelsgrenzen, oevers en randen van waterlopen vormen een ecologisch netwerk in 2030, waar agrariërs van de provincie een redelijke vergoeding voor krijgen om deze klimaatbewust en ecologisch te beheren.
- Agrariërs zijn onze beheerders van het landschap en zullen als eerste worden gevraagd het beheer tegen een redelijke vergoeding op zich te nemen. Dat geldt ook voor gemeentelijke eigendom.
- We stimuleren verdienmodellen die bijdragen aan de waterberging
  - Landbouw die inzet op gewassen die water langer vasthouden zijn welkom.
  - Waterbergen bij grote regenpieken op grasland (bijvoorbeeld bij de Bleken).
- We stimuleren verdienmodellen met betrekking tot recreatie en toerisme
  - Voedselproductie zetten we in als toeristisch product.
  - We gaan agrariërs met een toeristische nevenactiviteit betrekken bij de communicatie over het Geopark Maashorst.
  - We benutten koppelkansen tussen het aanwezige erfgoed en het historische landschap.
  - Erfgoed en monumenten komen in het beekdallandschap veel voor en beschermen en herstellen we. Waar mogelijk doen we dit met hulp van de lokale (agrarische) ondernemers.
  - Daar waar toerisme en recreatie toeneemt moeten we (parkeer)voorzieningen voor fiets en auto aanpassen.
- We stimuleren de lokale productie van gezond voedsel
  - Agrariërs die omschakelen naar (gezonde) voedselproductie voor de lokale markt ondersteunen we.
- We stimuleren het verbouwen van grondstoffen voor biobased bouwen
  - We zien kansen voor het verbouwen van grondstoffen voor de biobased bouw-industrie, We zoeken naar mogelijkheden dat boeren een jaarlijkse vergoeding krijgen voor houtproductie, zoals dat in Duitsland al gebruikelijk is.
  - We zetten in op het combineren van verbouwen van biobased grondstoffen, CO2 vastleggen en biodiversiteit
- We zien kansen voor verdienmodellen met de productie van duurzame energie
  - Agrariërs krijgen mogelijkheden om (gedeeltelijk) energieboer te zijn in het dekzandgebied met de opwekking van zonne- en/of windenergie. De productie van duurzame energie moet passen binnen en wordt gelimiteerd door de opwekopgave van de RES.
  - We reserveren de locatie De Bleken voor het realiseren van windenergie, indien blijkt dat zonne-energie niet voldoende hernieuwbare energie oplevert. Aanwonenden en agrariërs krijgen een aandeel in de opbrengsten van de windturbines.
  - In het middengebied of rondom de kernen zijn ook kansen voor het opwekken van zonne-energie met dubbelgebruik van landbouw, natuur, waterberging, en/of recreatie. Dubbelgebruik heeft gezien de ruimtedruk de voorkeur.
  - We onderzoeken hoe de opwekking van biogas in monovergisters kan bijdragen aan de energiebehoefte

We zetten in op hernieuwbare energie

Bernheze valt onder de Regionale Energiestrategie-regio Noordoost Brabant, waarin iedere gemeente zelf een bijdrage levert in de opwek van duurzame energie. Bernheze maakt een bijdrage van 0,06 TWh elektriciteit mogelijk. Deze bijdrage wordt tot 2030 opgewekt door een combinatie van zon op dak en zon op land. Na 2030 komt er een extra opgave vanuit het Rijk, welke (voor het grootste deel) wordt gerealiseerd door zonne-energie. We houden de optie voor windenergie open.

- Grootchalige, duurzame energieopwekking vereist maatwerk omdat zij het aanzien van de omgeving verandert. Lokaal draagvlak is dan ook een van de voorwaarden voor het

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

ontwikkelen ervan. Bewoners moeten op gepaste manieren bij keuzes worden betrokken en moeten mogelijkheden hebben om financieel mee te profiteren van de opbrengsten. Daarom willen we vijftig procent lokaal eigendom.

- De elektriciteitsinfrastructuur zal sterk moeten groeien vanwege de toenemende elektriciteitsvraag als gevolg van elektrificatie van warmte en mobiliteit. Elektrificatie leidt tot lastige ruimtelijke keuzes.
  - Grootschalige energieopwekking vraagt een grote ruimteclaim. We gaan zorgvuldig om met het landelijk gebied.;
  - Er zijn meer ondergrondse hoofdtracés nodig voor elektra;
  - Er zijn extra stations (van 2.000 tot 5.000 m² per stuk) nodig, waaronder op het bedrijventerrein Heesch-West.
  - Een verdriedubbeling van het aantal middenspanningsruimtes (van 6 tot 10 m² per stuk) is nodig in woonwijken. Deze richten we natuurinclusief en circulair in.
  - Collectieve opslag van warmte of elektriciteit doet een nog groter beroep op de ruimte. Functiecombinaties, bijv. door het ondergronds aanleggen van dergelijke voorzieningen in combinatie met groene gezonde structuren hebben onze voorkeur
- Het elektriciteitsgebruik gaat de komende decennia fors omhoog. Die toename moet worden beperkt door energiebesparing, efficiëntere technieken en energieopslag.
- We maken het niveau van zelfvoorzienendheid zo groot mogelijk
  - Dat betekent dat we naast opwekken gaan experimenteren om energie op te slaan (is bovendien een kans als nieuw verdienmodel voor agrarische bedrijven)
- Hernieuwbaar, lokaal opgewekt en zelfvoorzienend of niet, besparen op energie blijft prioriteit nummer 1.
- We reserveren de locatie De Bleken voor het plaatsen van een aantal windturbines, indien op middellange termijn blijkt dat zonne-energie niet voldoende hernieuwbare energie oplevert. Aanwonenden en agrariërs krijgen een aandeel in de opbrengsten van de windturbines.

We koesteren en stimuleren lokale bedrijvigheid

- We zetten in op lokale bedrijvigheid in de kernen en versterken onderlinge relaties van sectoren door het aanwijzen van compacte dorpscentra per kern
  - Deze dorpscentra zijn een mix van werken, wonen, ontmoeten en verblijven.
  - Deze dorpscentra houden we vitaal door een basisaanbod van voorzieningen te waarborgen.
  - We stimuleren werkconcepten waar werken en ontmoeten centraal staat.
  - We realiseren een aantrekkelijk verblijfsklimaat voor ondernemers.
  - We gaan leegstand tegen van commerciële ruimtes in deze gebieden.
  - We zetten in op het behoud van commerciële plinten in de dorpscentra en gaan vrijkomende commerciële plinten niet achteloos herbestemmen naar wonen. Immers vitale en creatieve ondernemers maken de levendige kernen.
  - We concentreren voorzieningen in en rond het centrum en gaan versnippering tegen
- We voorzien in ruimtebehoefte voor bedrijventerreinen door middel van vraaggericht ontwikkelen
  - De focus ligt op ons lokaal midden- en kleinbedrijf.
  - We geven geen ruimte meer aan grootschalige bedrijventerreinen, grootschalige XXL-logistiek en zware industrie (> categorie 4.2) . Heesch West vormt hierop een laatste uitzondering.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- We stimuleren passende eigentijdse werklocaties voor ZZP'ers, startups en kleine & middelgrote bedrijven.
- We willen aantrekkelijke bedrijventerreinen door deze duurzaam en klimaat adaptief in te richten.
- Omde kleine kernen Loosbroek en Vorstenbosch leefbaar te houden leveren we een extra inspanning om de bedrijvigheid te behouden en te stimuleren .
- We zetten in op een inclusieve arbeidsmarkt
  - Dit doen we door middel van een aantrekkelijk woon- en vestigingsplaats zijn voor talent en jongeren.
  - We gaan personeelstekort en een overschot van personeel tegen door de acquisitie van bedrijven toe te spitsen op het aanbod van werkzoekenden..
  - We stimuleren en ondersteunen initiatieven in het begeleiden van (jonge, startende en innovatieve) ondernemers.
  - We werken aan meer zekerheid en mogelijkheden in tijden van krapte of overschot op de arbeidsmarkt. Samen zorgen we dat het talent van vandaag klaar is voor morgen. Hierin trekken we op met <https://pimwerkt.nu/>
  - We stimuleren ondernemers die in transitie zijn (o.a. agrariërs) en werkzoekenden naar mogelijkheden in toekomstbestendige beroepen
- We veranderen de rol van de overheid naar een betere dienstverlening voor de ondernemers
  - De rol van de overheid wordt faciliterend, netwerkend en participierend en niet alleen kaderstellend en een nee-tenzij houding.
  - We zetten in op het onderhouden van korte lijnen met netwerkorganisaties van ondernemers.
  - Daarnaast zetten we in op het verbinden van partijen. Economie is een centrale spil (facetbeleidsveld) en van toegevoegde waarde ('smeermiddel') om andere gemeentelijke beleidsvelden of relevante organisaties gemakkelijk in verbinding te brengen met de ondernemers en ze daar podia te bieden.
  - We dragen zorg dat lokale partijen, met name het klein- en middenbedrijf uit Bernheze, voldoende kans maken op gunningen en het door ontwikkelen van hun bedrijf .

We creëren een duurzame en toekomstbestendige economie

- We zetten in op een circulaire economie
  - Gebruik van abiotische grondstoffen verminderen we in 2030 met 50% (zie hiervoor het programma Nederland Circulair in 2050).
  - We stellen steeds hogere eisen aan het gebruik van herbruikbare grondstoffen.
- We werken er aan om in 2050 energie- en CO₂ neutraal te zijn
  - We zijn in 2040 voor 80% van gas los.
  - We investeren in hernieuwbare energie, zoals zonne-panelen, windenergie en aquathermie en de warmte- en elektrische opslag ervan
- We werken aan klimaatadaptatie
  - Het tegen gaan van verdroging en wateroverlast heeft hierbij prioriteit in de landbouw.
- We stimuleren natuurinclusieve landbouw
  - De Peelhorst en het beekdallandschap zijn de gebieden waar natuurinclusief bouwen en verbouwen centraal staat.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- De stikstofdepositie verminderen we
  - We zetten in op de vermindering van de ammoniakdepositie door innovatie, naast de landelijke en provinciale maatregelen om de veestapel te verkleinen
  - Motorvoertuigen op fossiele brandstoffen weren we steeds meer, om te beginnen met het ontmoedigen van gebruik van vrachtauto's (op fossiele brandstoffen) in de kernen.
- We verbeteren andere milieukwaliteiten
  - We vragen ondernemers meer bewust en vooruitstrevend aandacht te geven aan de milieuaspecten van hun bedrijfsvoering. Goede voorbeelden willen we graag etaleren
- We willen dat ondernemers hun sociaal maatschappelijke impact vergroten. Onze partner <https://sterkbrabant.nl/default.aspx> vormt hierbij een belangrijke rol
- We faciliteren verbreding en vernieuwing in de agrarische sector. Een landbouwbedrijf dat inkomsten kan gaan halen uit andere bedrijfsprocessen dan alleen voedselproductie (verbreding), kan extensiveren en dan de principes van de kringlooplandbouw toepassen. Daarom bieden we de ruimte voor nieuwe combinaties vanuit een ja, mits principe. Ondernemers krijgen ruimte om te verbreden, mits ze ook bijdragen aan maatschappelijke doelen.

Transitie van de landbouw vraagt ook aandacht voor de menskant van de ondernemer

- Pater van den Elzen plaats
  - Pater van de Elzen gaf aandacht aan zingeving en trots in de landbouwgemeenschap. Deze aandacht weer een plaats geven in een landbouwhub.
- We waarderen het initiatief van de ZLTO van het aanstellen van een vertrouwenspersoon voor agrariërs.
  - Onderwerpen zoals de omschakeling naar andere vormen van landbouw of het verplaatsen van de agrarische activiteit naar een andere locatie binnen de gemeente, is met een vertrouwenspersoon bespreekbaar.
- Met een gebiedsmakelaar faciliteren we het verplaatsen en omvormen naar passende landbouw. De gemeente heeft hierin initiatief genomen.
- Speciale aandacht hebben we voor het welzijn van bewoners van het buitengebied.

Landschap en erfgoed

Ons erfgoed en historisch landschap vormt onze identiteit. Bij ontwikkeling volgen we de lagenbenadering en zijn bodem en water leidend. Daarmee beschermen we en ontwikkelen we op een manier die toekomstige generaties aanspreekt en kansen biedt. Landschappelijke kwaliteit als katalysator voor ontwikkeling.

Bernheze heeft een gevarieerd landschap en inspirerend erfgoed. Elk landschapstype (peelhorst, dekzandgronden en beekdalen) heeft zijn eigen karakter en bijzondere kwaliteiten. Die verschillende karakters zijn onderdeel van onze identiteit. De transities die we de komende jaren moeten vormgeven (zie voorgaande thema's) vragen om herstel van landschappelijke waarden en kwaliteit, waarbij bodem en water leidend zijn.

Opgaven die niet meer ter discussie staan:

- Kwaliteit Landschap | In delen van het landelijk gebied staat volgens de Brabantse omgevingsvisie de kwaliteit van de omgeving voor mens en natuur onder druk doordat zich daar een veelheid aan factoren voordoet. Er zijn te hoge concentraties van schadelijke stoffen aanwezig in de lucht, bodem en water. (Feit/trend)

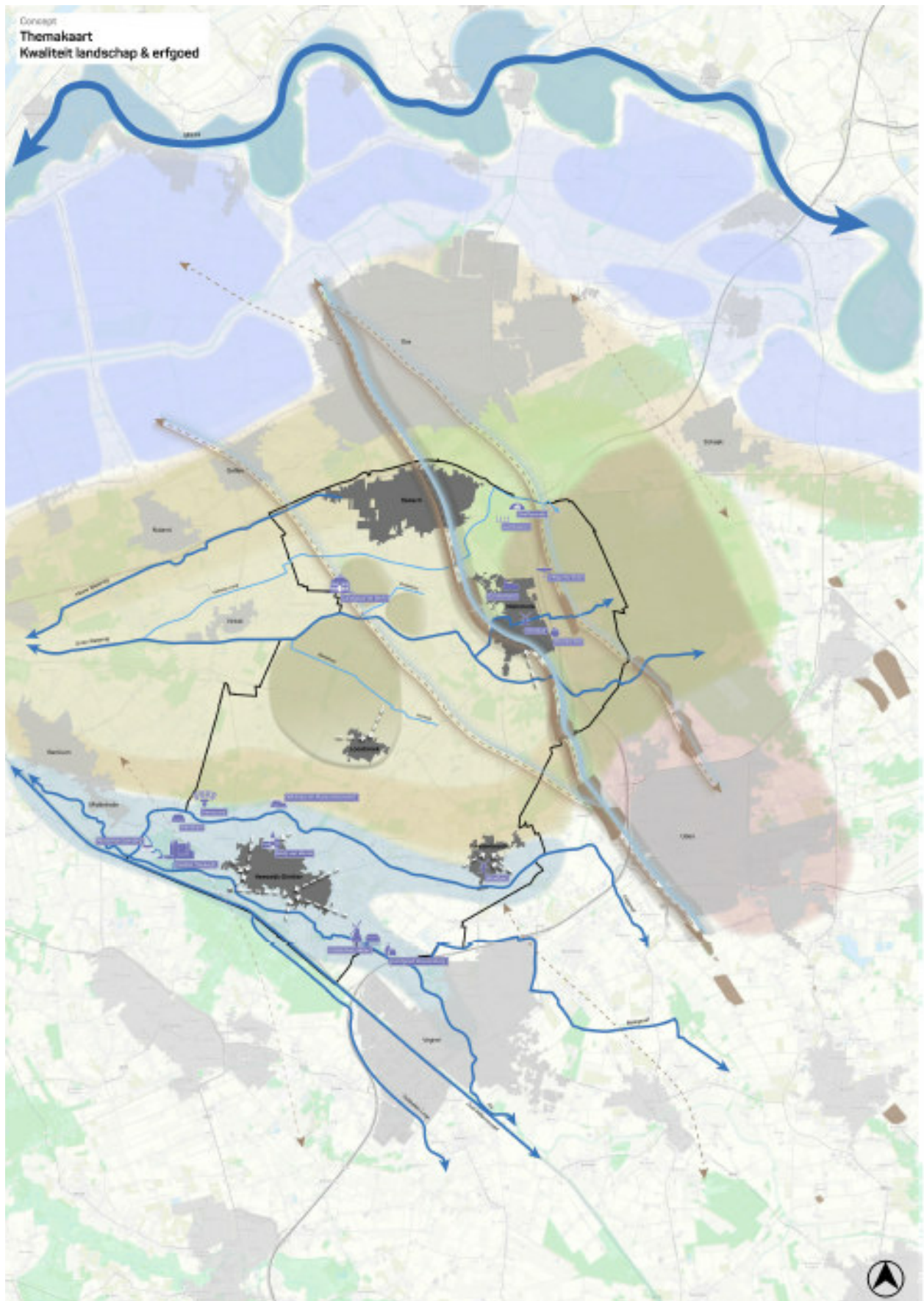
- Landschap | In de Brabantse omgevingsvisie is aangegeven dat in 2050 bestaande problemen in de fysieke leefomgeving zijn opgelost. De landbouw produceert op een duurzame manier en onze natuur en landschappen zijn veerkrachtig en aantrekkelijk. De bodem-, wateren luchtkwaliteit zijn weer gezond. (Beleidsdoel)

- Landschap | In 2050 is het de ambitie van de Brabantse omgevingsvisie dat het robuuste natuurnetwerk uitstekend functioneert. Grote opgaven, zoals klimaatadaptatie en energietransitie hebben natuurlijk impact gehad op het landschap, maar door een ontwerpende aanpak hebben die een nieuwe identiteit toegevoegd aan het Brabantse landschap. Brabant behoort daardoor - ook qua biodiversiteit, natuur- en landschapsbeleving tot de Top van Europa. Kortom: milieu, water, bodem, natuur en landschap zijn op orde. (Ambitie)

- Erfgoed en cultuurhistorie | We hebben bijzonder erfgoed in Bernheze. Erfgoed dat we kunnen gebruiken om het verhaal over het verleden, heden en de toekomst van het boerenleven op historisch waardevolle plekken te vertellen volgens de gemeentelijke erfgoedvisie: een ode aan het boerenleven (maart 2020). De laatste jaren is de focus binnen de erfgoedwereld verschoven van een objectgerichte benadering naar een gebiedsgerichte aanpak. Dat houdt in, dat de relatie met de omgeving van belang is voor de totaalbeleving van het monument. Niet alleen aandacht en instandhouding van individuele monumenten, maar ook de verhouding tot de omgeving van het monument is van belang. Het gaat om de ruimtelijke kwaliteit van de fysieke leefomgeving, waarbij erfgoed als vertrekpunt en dragende kracht kan worden ingezet. (Ambitie)

- Erfgoed en cultuurhistorie | Bij het aspect Erfgoed & Cultuurhistorie is de beoordeling redelijk goed, volgens de Brabantse omgevingsvisie, maar vraagt de bescherming van de landschappelijke waarden, waaronder die van zandwegen, houtwallen en de Klotbeek aandacht. Brabant kent veel historisch waardevolle monumenten en landschappen. De zichtbaarheid hiervan kan op enkele punten nog verbeterd worden. (Feit/trend)

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

CONCEPT

Kwaliteit Landschap & Erfgoed

Themakaart Omgevingsvisie Bernheze

	Natuurnetwerk Brabant		Hoofdwaterlopen
	Bebouwdgebied Gemeente Bernheze		Subwaterlopen
	Bebouwdgebied omgeving		Uiterwaarden
	Hoger gelegen Horst		Komgronden

Drie landschapstypen die we versterken

	Dekzandgronden
	Dekzandvlekte
	Dekzandrug
	Peelhorstlandschap
	Beekdallandschap

Ons erfgoed en landschap zijn een inspiratiebron voor toekomstige ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen

	Ruimte voor grootschalige activiteiten in combinatie met een open landschap
	Ruimte voor kleinschalige activiteiten & bos
	Ruimte voor kleinschalige activiteiten, bos & natuur
	Ruimte voor waterberging, kleinschalige activiteiten & bossen op de flanken

Toegankelijkheid en beleefbaarheid van erfgoed en landschap vergroten

	Peelrandbreuklijn
	Droge gronden Peelrandbreuk
	Natte gronden Peelrandbreuk
	Wijstgronden
	Lager gelegen gedeelte (kom) in het landschap

We geven erfgoed een nieuwe toekomst

	Erfgoedlocatie
	Zichtlijnen

Wij beschermen en herstellen bijzondere cultuurhistorische elementen in het landschap en onze dorpen

- We versterken de verschillen tussen de landschapstypen, we maken de driedeling sterker zichtbaar en beter beleefbaar. Wij beschermen cultuurhistorische elementen zoals zandwegen, houtwallen, grafheuvels en de beekdalwallen; De Berkt/Vosberg en de Klotbeek zetten we sterker op de kaart als bijzonder gebied.
- We zijn kritisch op het toevoegen van nieuwe bebouwing in het buitengebied;
- Het buitengebied van de Peelhorst en het beekdallandschap ontzien we in principe van zonneparken en bebouwing; daarmee volgen we de wens van onze partners en inwoners.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- Beeldbepalende gebouwen, (groen-)structuren en monumenten in de dorpen vormen samen het historische karakter. Dat koesteren we en beschermen we actief en versterken deze waar mogelijk in een programma per kern.
- Historische lopen van watergangen en beken herstellen we indien mogelijk en in overleg met de grondeigenaren.
- We blijven de terreinen met zeer hoge archeologische waarden beschermen en in stand houden. Deze liggen in het bos bij de Slabroekseweg en bij de Hooge Vorssel. De archeologische waarden die voorkomen betreffen met name grafheuvels en sporen van bewoning.

Ons erfgoed en landschap zijn een inspiratiebron voor toekomstige ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen

- De bijzondere landschappen aan de randen van de kernen houden we beschikbaar voor maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie, natuur en recreatie. Indien we hier bouwen, dient dit bij te dragen aan deze opgaven;
- Erfgoed en monumenten beschermen en herstellen wij. Dit doen wij in samenhang met de ontwikkeling van (cultuurhistorische) wandel en fietsroutes, in het beekdallandschap zien we daar in het bijzonder kansen voor;
- Erfgoed en historisch landschap geven inspiratie voor ruimtelijke ontwikkelingen en maatschappelijke opgaven. De transitie van de landbouw, klimaatadaptatie en energietransitie gaan hand in hand met de ontwikkeling van erfgoed en landschap. Landbouw is een belangrijke drager van het landschap in de gemeente Bernheze. De transitie van de landbouw zorgt daarmee ook onlosmakelijk voor een transitie van de verschijning van het landschap. Door de landbouwtransitie te combineren met landschappelijke opgaven en het landschap als aanjager voor ontwikkelingen te gebruiken gaan we verloedering tegen en creëren we kansen.
- We combineren opgaven zodat deze elkaar versterken en voldoende ruimte beschikbaar is.
- We zetten in op kwaliteit. Goed passende en vormgegeven ontwikkelingen zijn de (natuurlijke) monumenten van de toekomst.
- Bij nieuwe ontwikkelingen zien we graag meer ruimte voor het integreren van landschappelijke kwaliteit en minder percentage verharding.
- Het landschap, naast dat bodem en water sturend is, is leidend in de woningbouwopgave. Dit vraagt om een duidelijke keuze en diversificatie. Inbreiden op een dorpse kleinschalige manier in de bestaande kernen of op een logische nieuwe plek in het landschap, maar niet steeds een beetje meer afsnoepen van waardevolle landschappen. Met bebouwing in de kernrandzones gaan we zorgvuldig om, zodat we natuur en landschap eerder versterken dan aantasten..
- We laten in ons landschap innovaties zien van gewenste ontwikkelingen. Dit doen we bijvoorbeeld in de landbouw door duurzaamheid meer te integreren bij stellingenteelt of het verbouwen van grondstoffen voor (lokale)bouw.

Toegankelijkheid en beleefbaarheid van erfgoed en landschap vergroten

- We vergroten het netwerk van (historische) wandel- en fietsroutes en koppelen deze zoveel mogelijk aan landschappelijke structuren.
- Dit doen we voor een breed publiek. Daarbij kijken we ook naar het toevoegen van zitmogelijkheden en toiletten.
- We werken hiervoor intensief samen met grondeigenaren, om stroken grond of doorgangen open te stellen. Wandelen langs de Aa is een grote wens.
- De toeristische-recreatieve aantrekkelijkheid van het beekdallandschap benutten we meer.

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

- Het erfgoed in de kern gebruiken we om een verbinding naar het buitengebied (inclusief het erfgoed) te maken.

Wij geven erfgoed een nieuwe toekomst

- Het behoud van het religieus erfgoed in de kerken is van belang voor het karakter en de leefbaarheid van de dorpen. Kerken die aan de eredienst worden onttrokken zetten we in voor openbare maatschappelijke functies zoals gemeenschapshuizen;
- De Peelrandbreuk maken we beleefbaar;
- Waar mogelijk maken wij erfgoed functioneel en economisch rendabel;
- Het ontwikkelen van cultuurhistorische buitenplaatsen waar we functies combineren, zoals de Berkt en Kasteel Heeswijk.

Wij ondersteunen de totstandkoming van concrete projecten

- Wij ondersteunen de totstandkoming van het Geopark Peelhorst en Maasvallei (incl. de wijstgronden);
- Erfgoed in Nistelrode, met name uit de Bronstijd, maken wij zichtbaar en toegankelijk;
- Wij onderzoeken of we erfgoed als locatie kunnen inzetten voor zorg-wonen, denk hierbij bijvoorbeeld aan de Abdij van Berne in samenhang met Laverhof.

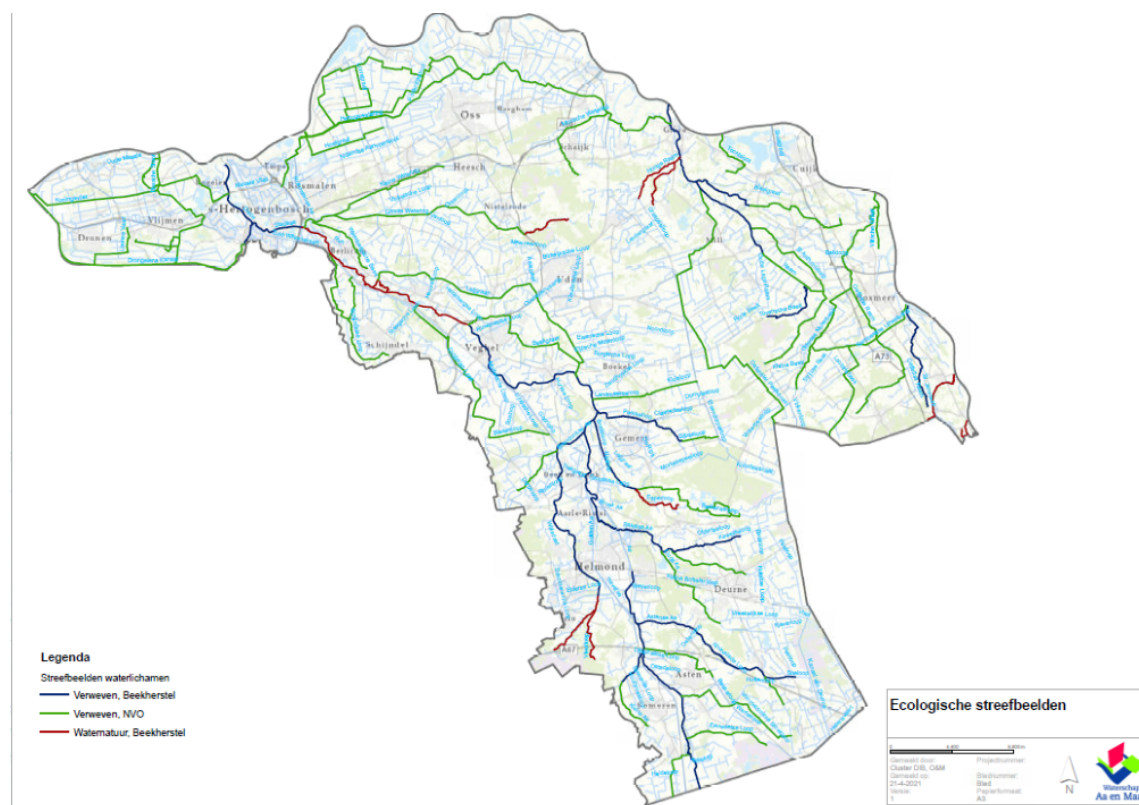
Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

BIJLAGE 1 KADERRICHTLIJN WATER 2027

Hieronder de kaart met de KRW watergangen en de streefbeelden. In wat lichterblauw gedrukt zijn de overige A-watergangen. 1 kanttekening: de bovenlopen van de Grootte Wetering, zijn geen KRW watergangen, maar wel onderdeel van antiverdrogingsmaatregelen van de Maashorst (de roodgemarkeerde bovenloop is provinciale functie waternatuur).

Voldoen aan normen voor waterkwaliteit (norm is voor P 0,11 mg/l en voor N 2,3 mg/l in de Aa). Ook zink (7,8 µg/l), ammonium (norm afhankelijk van zuurgraad en temperatuur) en bestrijdingsmiddelen overschrijden de normen. Bernheze/Aa-dal Noord is niet verantwoordelijk voor het bereiken van de normen voor waterkwaliteit in de Aa, omdat je daarvoor afhankelijk bent van bronnen bovenstrooms. Bernheze/Aa-dal Noord is wel verantwoordelijk om het aandeel van de overschrijding van de normen dat veroorzaakt wordt binnen het gebied zelf aan te pakken. Dit aandeel is in de tabel hieronder grof in beeld gebracht voor N en P.

Parameter	Totaal benodigde reductie-opgave heles stroomgebied (ton / jaar)	Reductie opgave landbouw in het stroomgebied	
		In ton/jaar voor het hele stroomgebied	In kg / ha landbouwgrond in het stroomgebied
N (stikstof)	138	4,37	1,51
P (fosfor)	22	0,34	0,12

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

Bijlage 2: overzicht partners

Partners
<i>Actief Burgerschap</i>
<i>Adviesraad Sociaal Domein</i>
<i>AgriFood Capital</i>
<i>ANV Maashorstboeren</i>
<i>BECO</i>
<i>Bemoeizorg</i>
<i>Bernheze energie</i>
<i>Bernheze makelaars</i>
<i>Bernhezer Buitenwacht</i>
<i>Bijenhoudersvereniging</i>
<i>Bioboer</i>
<i>Blouww/BVH projectontwikkeling</i>
<i>Bouwbedrijf van Herpen</i>
<i>Brabant Advies</i>
<i>Brabant geeft energie</i>
<i>Brabants landschap</i>
<i>Brabantse milieufederatie</i>
<i>Brabantwater</i>
<i>Gemeente Bernheze</i>
<i>Brabant Wonen</i>
<i>Brabantzorg</i>
<i>Buurtcollectief De Hooge Vorssel</i>
<i>Clima-Silva</i>
<i>Coöperatie Aa-land</i>
<i>Coöperatie Brabantse Juweeltjes</i>
<i>Cultureel Centrum de Pas</i>
<i>Dassenwerkgroep</i>
<i>De Bernhezer Kunstkring</i>
<i>Dorpsraad Nistelrode</i>
<i>Dorpsraad Vinkel</i>
<i>Dorpsraad Vorstenbosch</i>
<i>Ecobosch voedselbos</i>
<i>Enexis netbeheer</i>
<i>Fietzersbond Noord-Brabant</i>
<i>Filios Scholengroep</i>
<i>Gemeente 's-Hertogenbosch</i>
<i>Gemeente Maashorst</i>
<i>Gemeente Meierijstad</i>
<i>Gemeente Oss</i>
<i>Gemeente Sint-Michielsgestel</i>
<i>Geopark</i>
<i>GGD HvB</i>

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

<i>GGZ Oost-Brabant</i>
<i>Gymnasium Bernrode</i>
<i>Heemkundekring Elf Rotten</i>
<i>Heemkundekring Nistelvorst</i>
<i>Heemkundekring Wojstap</i>
<i>Het Hooghuis VMBO</i>
<i>Huisarts De Vrij Kesselaer</i>
<i>Huisarts De Zwaan en Van Sonsbeek</i>
<i>Huisarts Heilaren</i>
<i>Huisarts Hiemstra</i>
<i>Huisarts Van Cruchten</i>
<i>Huisarts Vorssel Nistelrode en Heesch</i>
<i>Integraal platform gehandicapten</i>
<i>Jagersvereniging Heesch</i>
<i>Jagersvereniging Nistelrode</i>
<i>Kasteel Heeswijk</i>
<i>KBO</i>
<i>Kerncommissie Loosbroek</i>
<i>KHN Bernheze</i>
<i>Kilsdonkse Molen</i>
<i>Laverhof en Samen Sterk voor Welzijn en Zorg HDL</i>
<i>Loosbroeks ondernemersbelang</i>
<i>Maashorst ondernemers</i>
<i>Molen Nistelrode</i>
<i>Molen Vorstenbosch</i>
<i>Monumentenhuis Brabant</i>
<i>Mooi Bernheze en Hadeejer krant De Wojstap</i>
<i>Museumboerderij</i>
<i>Natuurcentrum de Maashorst</i>
<i>Natuurgrazers Landschapsbeheer</i>
<i>Novadic Kentron</i>
<i>ODBN</i>
<i>Ondernemend Vorstenbosch</i>
<i>Ondernemersbelang Heeswijk-Dinther</i>
<i>Ondernemersvereniging Heesch</i>
<i>Ondernemersvereniging Nistelrode</i>
<i>Ons Welzijn</i>
<i>Ouderen Overleg Bernheze</i>
<i>Ouder worden doe je samen</i>
<i>OVN</i>
<i>Partneroverleg buitengebied</i>
<i>Partners in Zorg</i>
<i>Politie</i>
<i>Provincie Noord-Brabant</i>
<i>Rabobank Oss Bernheze</i>
<i>Recreatieve en toeristische coöperatie Aa-</i>

Ruw concept van mn de inhoudelijke kern van de partnervisie

<i>land</i>
<i>SAAM</i>
<i>Samen Heesch</i>
<i>Samen Sterk HDL</i>
<i>Samenwerkende Ondernemersverenigingen Bernheze</i>
<i>Staatsbosbeheer</i>
<i>Stichting CPO Hoogstraat Heesch</i>
<i>Stichting het Geleer</i>
<i>Stichting Maashorst</i>
<i>Stichting Mooiland</i>
<i>Tennet</i>
<i>Toeristisch recreatieve vereniging</i>
<i>Vakantiepark Zevenbergen</i>
<i>Van Herpen bouw</i>
<i>Veiligheidsregio, brandweer BN</i>
<i>Verdihuis</i>
<i>VNG</i>
<i>VVV NOB</i>
<i>Wandelnet</i>
<i>Waterschap Aa en Maas</i>
<i>WBE Aa en Wetering</i>
<i>Wegwijzer</i>
<i>Werkgroep Dementievriendelijk Bernheze</i>
<i>WIJ Heesch</i>
<i>Wonen bij Joost</i>
<i>ZLTO</i>
<i>ZorgSamenDorp</i>
<i>Zorgvoorzieningen Vorstenbosch</i>